

LJUBLJANA, dne 15. junija 1909.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 6.

VSEBINA:

1. Avguštín Požegar: Misel o šolskih hranilnicah	161
2. Fran Zopí: Prosto spisje v ljudski šoli; kako se naj goji, kako se naj spisuje? . . .	167
3. Dr. J. Tominšek in J. Wester: Učni načrt za slovenščino kot učni jezik na gimnazijah.	173
4. Umetniški vzgoji. Drag. Humek: Šola bodi otroku svetišče.	178
5. Zadrvska: Ženska ročna dela v ljudski šoli	182
6. Književno poročilo	185
7. Razgled: Listek 188 — Pedagoški paberki 190 — Kronika	191

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine

iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Misel o šolskih hranilnicah.

Piše *Avguštin Požegar.*

Konec.

Nasproti pripoznanju, da vzbudijo in gojijo šolske hranilnice nagon do varčevanja ter da navajajo mladino k opuščanju nepotrebnih izdatkov; nasproti pripoznanju, da so odgojni vplivi šolskih hranilnic največje veljave za otroke neimovitih krogov, se upirajo uvedbi šolskih hranilnic razni pedagogi. Velike organizacije učiteljev v Nemčiji niso za splošno uvedbo šol. hranilnic. Učitelji v Nemčiji trdijo in dokazujejo, da store šol. hranilnice npravno škodo, ki presega gmotno korist hranjevanja.

Proti splošni uvedbi šolskih hranilnic navajajo tehtne razloge. Vsakdanje življenje in njega opazovanje uči, da nima pojma ne predstav o bolestitih in mukah bede, kdor ne trpi pomanjkanja. Kar mu je črez in nad „zadosti“, mu preostaja za poznejši čas. Domišlja si celo napram drugim, da se blišči na njem čednost varčnosti in želi, da bi bili tudi drugi varčni. Kdor pa pri vsem vestnem in skrbnem delu nima toliko dohodkov, da bi si oskrbel ž njimi zadostno jed za ohranitev telesa in skromno obleko za dostojni nastop v človeški družbi, njemu se pač vriva vprašanje, koliko in kako naj nabira za prihodnost.

Kaj radi rečemo, da delo človeka redi in vsi smo mneja, da je to vedno in povsod res. Jaz sem čestokrat opazil, da to ni vedno res. Redi človeka le jed, hrana, zadostno in primerno uživanje raznih živil. A nekdo mi poreče, da je to zavijanje besed, sofizem. Toda ni sofizem, kajti mnogokrat delo človeka le živi, nikakor ga ne redi. A ne bodem o tem nadalje razpravljaj, saj imamo vsi razun telesnih tudi duševne oči.

Res je tudi, da mnogo zamore, kdor hoče in železna volja, ki pri vjakih toliko velja, ne velja v borbi za življenje čestokrat nič. In kdor si po trdnem sklepu in v železni volji, da hoče imeti kup nabranega denarja, ne privošči dovolj jedi za ohranitev telesa, ne dostojne obleke na telo, ta ravna proti pameti, ki veleva: „Ne ubijaj samega sebe“. Ko bo zatisnil svoje oči, smejal in rogal se mu bo svet, da ni znal živeti.

Pristaši Epikurejeve filozofije žive po načelu: „Človek živi le enkrat“. Koliko zanemarjajo duha, ne bodemo preiskavali, a toliko jim moramo vsakako pritegniti, da brez uživanja ni življenja. Mero uživanja določa zdrava pamet.

Res je tedaj, da ne smemo živeti le za uživanje, a res je tudi, da mora imeti človek neko mero imetja, neko mero dohodkov, ki lahko ž njo v smislu previdnega gospodarjenja, tedaj v smislu varčnosti razpolaga.

Če kdo potrebuje k obedu meso, povrh še močnato jed in morebiti $\frac{1}{4}$ l dobre kapljice, blagrujemo ga in mu želimo dober tek. Telo prospewa, duh se uri. A če vidimo ubožca, ki si je nabral na vrtu salate, a nima olja ne denarja za olje, da bi si jo pripravil za obed; ki si je skuhal krompirja za večerjo, a nima maše, da bi ga sprazžil, potem vprašamo, kateri izmed nju naj govori o življenja sreči, o varčnem gospodarstvu.

Toda dosti o tem, da ne zabredemo v stran. Varčno misli lahko vsakdo, a varčno živijo le tisti, ki nimajo nič. Uči jih varčiti sila, drugim preostaje iz teh ali drugih vzrokov. Kdor se zanima za siromaške obitelji, kdor sliši in sluša njih besede o gospodarjenju in o skrbi za bodočnost in starost, sliši čestokrat besede strahu pred telesno onemoglostjo in pred bližajočo se starostjo. Tem več trpe dotičniki, ako so si svesti dolžnosti napram otrokom, a svesti si svoje nemoči. Mesto urejenih gospodarskih razmer najdemo tamkaj nemir in prepir, nezadovoljnost, duševno topost, obupnost, pri olikancih tiho resignacijo.

Skratka: Kdor pogleda v obitelj skrbnega očeta, skrbne matere, ki z največjim naporom komaj prisluži vsakdanji kruh sebi in svojcem, uvidi, da tamkaj ni govora o skrbi za starost ne o možnosti, nabirati premoženja za otroke, ampak le o životarenju od dne do dne. In kakor se loti slabe rastline in slabe živali ves mrčes, da jo uniči čimprej, tako so človeku siromaku zoperne vse razmere, ki mu grenijo življenje, izpodjedajo obstanek.

Hoteč mu pomagati, vidijo ljudje pri njem vse nepotrebno, svetujejo mu skrajno priprostost in zdržnost od vseh užitnin, ki jih ponuja svet. Toda s tem ga le smešijo in podirajo.

Ne morem zamolčati, kar sem opazoval z ozirom na varčnost siromaških ljudi in njihovih otrok v teku zadnjih let. Učitelji smo težili in težimo še po tem, da bi ne prihajali dečki s predpasniki v šolo. Mi pač hočemo imeti in videti vse v najlepšem in predpasniki v šoli so gotovo odveč. Šolska soba je liki cerkvi vzvišen prostor, vreden, da prihajajo dečki v dostojni obleki. Tudi trdimo, da se zakriva s predpasniki mnogo nemarnosti in lenobe.

Bil sem za odstranitev predpasnikov vedno vnet, navajal sem dečke vedno na to in staval predlog, da se predpasnik potom prepovedi izbacne iz šole. Predlog sicer ni našel večine, a jaz sem ostal in sem prepričan, da v šolo ni treba predpasnika. A roditelji otrok so ponekod posebno v zgolj

agrarnih šol. okoliših drugega mnenja. In po svojem imajo menda prav. Nas učitelje vodi pri tej akciji le misel na dostojnost šole in nemarnost staršev, a starše vodi misel na otroško obleko, ki se bojda mnogo prej poškoduje in raztrga brez predpasnika. Pravijo sicer, da se to ne zgodi pri pouku v šoli, ampak na poti v šolo in iz šole ter v poldnevem odmoru. O nemarnosti nikdo ne govori.

Roditelji so morebiti nemarni — a le nemarni niso; so čestokrat prav pridni, a siromaški, ki rajši kupijo tri predpasnike v letu, kakor ene hlače v istem času. Kdo bi jim naj oporekal, če so sicer šoloskrbni in če vidimo, da srca vrednost in uma znanost nista odvisni od obleke. Ni li nevarnost razpora z roditelji šoli večja škoda, kakor nerodna noša sicer snažnega predpasnika. Vedno bodemo dečke opozarjali na dostojnost obleke za šolo, a dražiti in žaliti roditeljev ne smemo. Če ne pomaga stvaren pouk v v dostojni obliki sedaj, pomagal bo menda pozneje. Suhe prepovedi v tem oziru so jako nevarne in spravijo učitelja v skrajnih slučajih ob ugled. Neka mati mi je rekla, da kupi ona obleko svojim otrokom in da ima le ona pravico in dolžnost odločiti o njihovi oblačitvi. To sem pripoznal, a opozoril jo na nepotrebnost predpasnika v šoli. Rekla je, da vedò varčne matere najbolj, koliko hlač umažejo in raztrgajo dečki brez predpasnikov. In kaj sedaj? Naj zapiram in kaznujem nedolžnega dečka ali naj pričnem pravdo z roditelji? Storil nisem ne eno ne drugo, ampak odgajam kakor prej z doslednim vplivanjem.

Sicer pa mi je dala stvar povod daljnemu razmišljanju. Vojakom velja predpis oblačitve [Adjustierungsvorschrift], ker priskrbi uniforme država in plačuje poškodbe. Pri šolskih otrokih ni tako in naša dolžnost je, da se vmislimo v položaj roditeljev. Oblačitve otrok jim ne moremo predpisovati, a navajati otroke do snažnosti moramo in smemo. Pravni čut žaliti je največja nevarnost za ugled učitelja pri otrokih in pri dorašlih.

Učitelj ne bodi prenapet v malenkostih! Roditelj ne bodi varčen po nemarnosti — to skupaj daje srednjo in pravo pot odgojevanja. Kakor revni roditelji ne morejo prihraniti nič, tako seveda tudi svojim otrokom ne morejo dajati denarja in jih vaditi varčevanja. Lahko pa opazujemo, da igrajo že med šolskimi otroki premoženjske razmere veliko ulogo. Prigodi se, da gledajo otroci premožnih roditeljev zaničevalno na revne součence. Mnogokrat je potrebno največje odgojevalne spretnosti, da takšni pojavi izostanejo ali se srečno odpravijo. Kaj lahko se vzbudi pri revnih otrocih čut nemoči pri nabiranju v šolsko hranilnico in čut zapostavljanja sledi. Od zapostavljanja do pohlepa ni daleč. Če tedaj šolske hranilnice niso tako urejene, da bi se v njih nabiralo tudi za revne otroke, torej za vse otroke enako, potem odgajajo del, morebiti večji del mladine, k zavidnosti, k pohlepu i. dr. Pri takšnih razmerah pa je res boljše, da šolska hranilnica za otroke imovitih roditeljev izostane, kakor da se polaga v mlada srca vrsta raznih neprijetnih

čustev, v glavo vrsta raznih predsodkov. Za ljudskošolske otroke velja le vsestranska enakost, sicer ne moremo podajati pojma o lepoti soglasnega življenja v človeški družbi, ki se v pošolski dobi itak kmalu izgubi. Saj vemo, da se ločijo sloji človeške družbe bolj po imetju kakor po duhu.

Pri današnjih družabnih razmerah tedaj ne moremo misliti na splošno uvedbo šolskih hranilnic. Toda s čim nadomestimo šolske hranilnice, da drugim potom privedemo šolsko mladino do gospodarsko-varčnega življenja? Šolske hranilnice navajajo otroke dejansko, da nabirajo denar. In če res praksa vedno zeleni, a teorija le sivi, potem gre šolskim hranilnicam vsa važnost. Vendar je pa tudi res, da kaže pouk, torej teorija, praksi pot. In te resnice se poslužimo, da pokažemo otrokom, kaj je umno gospodarstvo; kaj varčnost in v čem nje velika veljava.

Tu se nam odpira široko polje gospodarstva sploh. Gospodariti se pravi vrednosti proizvajati ter proizvode umno rabiti. In vse konečno le v užitje in pokritje človeškega telesa. Kljub neštevilu strojev, ki pomagajo človeku opravljati razna dela in izdelovati različne predmete, je vendar prva in zadnja sila vsemu proizvajanju le človek. Cesarjevič Rudolf je rekel: „Človek je največji kapital“. Če se gospodarsko vglobimo v to trditev, najdemo, da je po vsem resnična. Ako se nam tedaj posreči, potom nazornega in priprostega pouka pokazati šolskim otrokom delovanje človeških sil pri izdelovanju materijalnih reči in pri duševnih pridobitvah, storimo dovolj za podlago razumnega gospodarstva.

Uvodom te razprave smo rekli, da je važnejše učiti otroke varčevanja kakor jih navajati le dejansko. Ako je mogoče oboje, je to temboljše. Otroci so otroci, in prave resnobe za varčevanje ne poznajo; stvarni nauki pa dozore v poznejših časih in prinašajo obilen sad. Sicer pa šolske nauke dejansko podpiramo s tem, da otroci denar doma shranjujejo in nabirajo.

Toda kako pripravljamo otroke na razumno gospodarstvo, ki ni drugo kakor varčnost? Pomislimo. Umno gospodarstvo ni le umno razpolaganje z denarjem, temveč je umno razpolaganje z vso lastnino in umno uravnanje vseh opravil. Umno razpolaganje s predmeti pa sloni na tem, da poznamo predmete in njih vrednost ter pomen pravilno ocenimo. Da to dosežemo, je treba razlagati otrokom nazorno in poljudno, kako se izdelujejo mnogovrstne reči. Šivanka je tako malenkosten predmet, da ga otrok ne upošteva. A koliko zanimivega in poučljivega lahko razlagamo otrokom o izdelovanju šivank! Koliko rok je imelo dela in kolikega pomena je šivanka v gospodarstvu! Naziranje predmetov ob razložitvi izdelovanja in rabe postane nekako notranje in ravno v tem se pomnožuje spoznanje, znanje in ocena predmetove vrednosti. Otroci spoznajo, koliko sil je bilo potrebnih za dotični izdelek; zbudi se jim čut spoštovanja do sicer nežive reči, ki je vredna ohranjanja. Samo imena predmetov in opis po zunajnostih ne zadostujejo. V zgodovino

produkcije se je treba vmisliti in vglobiti, tamkaj tiči zanimivost, ki mika — saj vedno hočemo vedeti: odkod in zakaj in kako.

Pri poučevanju v naravi imamo kaj hvaležno priliko, opozarjati mladino na varčnost prirode v živalstvu in rastlinstvu. In če trgajo otroci preveč cvetlic, povemo jim, da so uničili s tem del naravne lepote in da veseli človeka rastoča cvetlica bolj kakor utrgana. V takšnem poučevanju je važen moment odgoje do lepočutja, ki nasprotuje uničevalnosti, hudi sovražnici varčnosti ali štedljivosti. Takšnih ugodnih prilik ne poznam konca, treba jih je le opaziti in notranje gledati.

Zgoraj smo omenili rek cesarjeviča Rudolfa, da je človek največji kapital. Zdi se nam sicer, da gre ta rek le v pravna podavanja na vseučiliščih. A ker zahteva javnost in idealnost vrlega učitelja, da bi naj znali ljudskošolski otroci vse, tedaj delamo tudi mi na ljudskih vseučiliščih. Dal Bog, da bilo to mogoče! Ni težavno, razložiti zrelejšim otrokom pojma kapitala v širjem pomenu. Vsaka reč — bodisi žival ali predmet — ki nam pri gospodarstvu služi, je kapital. Človek je kot delavec živ stroj, ki služi in dela v svoj in v prid splošnosti. On izumi in izdela vse druge kapitale ali jih vsaj uravna na koristno delo, tedaj je človek res prvi ter največji in najiminitnejši kapital v svetovnem gospodarstvu.

Otroci tudi lahko umejo, da voz — ki je gospodarski kapital — ne velja nič, če ga ne rabimo. Umejo tudi, da leži veljava kapitala v njega rabi. Če pa rabimo kapital tako, da ga uničujemo, ali da presega škoda na kapitalu korist ali pridelek dela, tedaj ne gospodarimo v napredujoči smeri. Ker je človek najiminitnejši kapital, mora se ga tudi v največji meri rabiti, a tako, da se ga ne uničuje v nerazmerju s pridelki. Če tedaj človek dela, bodisi telesno ali duševno, da bi si nabral premoženja ter pri tem zanemarja ohranitev telesnih in duševnih moči, pridelava in pridobi marsikaj, a to je umno gospodarstvo le za druge. Tedaj, človek, ne rabi sebe! Da ne boš potrta in strta, ko pride čas užitka! Da ne boš stal na pragu groba, ko bi naj živel!

Kar povemo o rabi človeka v gospodarstvu, skoraj vse to lahko povemo tudi o rabi domačih — gospodarstvenih — živali ter o neživih kapitalih (orodja, njive, vrti, vinogradi itd.). Kdor n. pr. varči tako, da rabi konja čez mero pri nezadostni hranitvi in gojitvi, njemu prinaša rani pogin ali nerabnost konja več škode, kakor je konj pridelal.

Nikakor ne pozabimo govoriti z otroci o duševnih silah človeka, ki so njegov duševni kapital. In kakor se trudimo pomnožiti, razvijati svoj telesni kapital po umnem delu in primernem uživanju, tako se trudimo razvijati in pomnožiti tudi svoj duševni kapital. Povejmo otrokom, da je dal Stvarnik človeku darove duha. A učenost, voditeljica vsega gospodarstva, ni prirojena človeku v obliki gotovosti, ampak le v obliki naravne zmožnosti do nje. Kdor tedaj ne razvija svojega duha po lastnih opazovanjih ali po naukih šole, ali komur se duševni razvitek zabranjuje — njemu se ne snuje duševni

kapital. A izguba vsakega kapitala pomeni škodo v svetovnem gospodarstvu. Povejmo otrokom: Kdor leto za letom nič ne prigospodari, stoji in je v nevarnosti nazadovanja. In kdor se leto za letom nič ne priuči, stoji ali je že na potu nazadovanja.

Takšnih in sličnih misli se nam ponuja pri šolskem pouku in pri drugih prilikah nešteta vrsta. Otroci spoznavajo same sebe in svojo veljavo, obenem tudi obveznost do delavnosti, ki je mati varčnosti. Otroci tudi uvidijo, da ne more živeti človek sam, ampak da je navezan na človeško družbo. Uvidijo tudi, da dela pohlepnež proti interesom splošnosti, ki je od nje odvisen, in spoznavajo pravo, čednostno varčnost. Človek dela za sodruga neposredno in posredno. Vsega dela namen pa je, da se omogoči, oblaži in olajša stanje posameznika. Če so pa vsled umnega gospodarstva vsi posamezni ljudje v gmotni sreči, bo tudi javnost, splošnost, država, človeštvo v sreči. Tako privedemo učence do spoznanja javnega življenja, do spoznanja gospodarskega občevarja, ki ga imenujemo promet, materijalen in duševen. Razvideli bodo tudi lahko, da je treba tudi pri javnih napravah gospodarsko misliti in varčno postopati.

Mnogo se mi še vsiljuje, a ne prišel bi do konca. Predno zaključim razpravo in povem končno besedo šolskim hranilnicam, priporočam vsakemu g. tovarišu in tovarišici prav toplo, da si nabavijo knjigo: „Uvod v narodno gospodarstvo“, ki jo je priredil vrli narodnjak in prijatelj napredne šole, dr. Vekoslav Kukovec. Knjiga stane po pošti 1 K 10 h in se dobi v „Narodni založbi v Celju“.

Knjiga obsega te-le točke, ki so čez vse poučljive in podane v obliki pogovorov: Korist in vrednost, Resnična korist in umišljena korist, Lastnina, Kaj se pravi delati? Delo je neobhodno potrebno, Delo je častno, Delitev dela, Zamena, Denar, Cena, Zlato in bogastvo, Papirnat denar, Bankovci, Banka, Kredit, Kapital, Vrste kapitala, Obresti in dobiček, Vrste zaslužka, Koalicija in štrajk, Zadruga, Stroji, Tekmovanje ali konkurenca, Monopol, Konzumpcija, Potratnost in štedljivost, Kupčija, Slepjarji in špekulantje, Prodajališča in odjemalci, Prometne zveze, Varnost, Davki, Dobra in slaba stran.

Šolskim hranilnicam pa kličem: „Le vrlo naprej, kje vas je mogoče!“ Drugod pa snujmo potom pouka tisto idealno hranilnico, ki je polna gospodarsko umnih misli, ki niso podvržene dnevnemu kurzu ne drugim neugodam, in ki so vsakemu posamezniku vedno in povsod na razpolago. Skrbimo, da bo vsak učenec pridno shranjeval in nabiral, a potem pridno izposojeval uma svitle misli.

Prosto spisje v ljudski šoli; kako se naj goji, kako se naj spisuje?¹

Izdelal za uradno učiteljsko konferenco, dne 30. maja 1908 v Celju, *Fran Zopf*, nadučitelj v Pristavi.

Kako važna panoga jezikovnega pouka je spisje, to nam postane jasno, ako pomislimo, da imajo vse današnje kulturne pridobitve svoje vire v preteklosti, iz katerih virov so se potom zapiskov razvijale ter se dvignile na višek sedanjnosti. Stoletna strmljenja človeštva ohranila so se nam tako do današnjega dne. Vse, kar se ni zapisalo, moralo se je iznova dognati, ali pa je za vselej pozabljeno.

Neprecenljive važnosti je tedaj, da more človek produkt svojega razmišljanja, razuma, svoje domišljije zapisati v svojo uporabo, ali ga izročiti drugovom in poznejim rodovom. Ni čuda tedaj, da se je stavila ljudski šoli glede spisja naloga, učence usposobiti, da znajo svoje misli pismeno pravilno, jasno in spretno izražati.

Kako pa smo malone do današnje dobe gojili v šoli to pismeno izraževanje misli? Večinoma tako, kakor smo se učili. Nobene prostosti, nobenega poleta misli. Krčevito smo se oprijemali podanega nam okostja. Spisje smo gojili na podlagi dispozicij, značnic (Schlagwörter), vprašanj, na katera so se odgovarjali določeni stavki. Leti so se takorekoč učili na pamet in potem spisavali. Izpeljava nalog je bila pri vseh učencih skoraj dobesedno enaka; boljši učenci so jo napravili navadno brez pogreška, slabiji pa so pridno odpisavali — učiteljeve stavke. In kakšna je bila taka poprava za učitelja? — duhomorna, suhoparna.

Ker pa po dokončani šolski dobi za pretežno večino učencev vse te-le dispozicije, značnice in tako naprej za vselej preminejo, treba je učencu po izstopu iz šole mahoma misliti, pisati samostojno — pa kako? tega se ja ni učil, tega ja ni vaju.

Iz tega sledi, da je treba v spisju popolnega preobrata. Proč z vsemi pomožnimi sredstvi! Vadi se otrok hoditi sam — življenje to tirja.

Dr. Lempp, šolski nadzornik pravi: „Der Aufsatzunterricht an der Volksschule krankt an der Beschränkung auf die Reproduktion. Auf die Frage, ob in der Volksschule freie Aufgaben möglich sind, war allgemein die Antwort: „Nein, unseren Kindern fehlt die Phantasie, fehlt die Handhabung der Sprache“. — Gospoda! temu ni tako. Le reči je treba, vzpod-

¹ Primeri razpravo o tem predmetu v štev. 8. in 9. lanskega Popotnika. Uredn.

bujati je treba. — Začeti je treba! Otroške domišljije dovolj! tega poglavja dotakniti se hočem pozneje — treba je le različne pojave otroške, domišljije uporabiti in skrbeti za pripravno obliko tem pojavom. Proč z reprodukcijo, skrbimo za produktivno delo v spisju!

Da je to mogoče, prosim Vašega dovoljenja, da Vam prečitam par takih nalog in sicer od vsake naloge po eno ali po dve izpeljavi, da se razvidi njih različnost.¹ Tri take naloge je prinesel lanski Zvonček, morda se jih kdo spominja. Pripomniti moram, da so te naloge popolnoma proste — brez vsakega navodila in da se goje pri nas tri leta sem.

Reif pravi: „Ich hätte vor Jahren mit Kopfschütteln solche Aufsätze gelesen und gesagt: Ich lasse mir keinen Bären aufbinden — heute denke ich anders.“

Predlagal sem lansko leto to nalogo za letošnjo konferenco, ker se mi je dozdevala dokaj važna v prereševanje, preišljevanje — več oči več vidi. Razna so pota, ki peljejo do istega cilja. V naslednjem mi dovolite označiti pot, katero smo skušali hoditi mi, v dosego zaželjenega smotra.

Poprej pa moram vendar navesti nekaj predpogojev prostim nalogam.

Učence moramo vsposobiti svoje misli pravilno pismeno izraževati. K temu pa je treba učencem pred vsem misli, predstav, kajti česar v otroku ni, tega ne moreš zahtevati od njega. Te misli, te predstave daje otroku skupni ljudskošolski pouk.

Med vsemi predmeti zavzema v tem oziru najodličnejše mesto nazorni nauk. Le pomislimo, kako prazna je duša začetnikova in kako ves drugačen postane otrok, ki je bil deležen le leto dni harmoničnega pouka v šoli. Dozdeva se mi, da se vpljiv pouka pozna celo na učenčevem obrazu. Nazorni nauk daje otroku dvojno: vsebino in obliko. To delo nadaljujejo na srednji in višji stopnji realije in jezikovni pouk. Višek predstav, kakor različnih jezikovnih oblik ima v lasti učenec le na najvišji stopnji, zategadelj se more otrok v spisnih nalogah posebno tukaj gibati v širših mejah. S tem pa ni rečeno, da bi se na srednji stopnji ne moglo pisati prosto — potrebno je, da se s prostim pisanjem začne že v drugem šolskem letu, ja celo v prvem šolskem letu. Nižja in srednja stopnja morata pripravljati na višjo stopnjo.

Prej kdaj se je prepisovanju pripisovala velika važnost za jezikovni pouk. V prvem šolskem letu se mora prepisavati, da se otroci sploh nauče pisati. Kakor hitro pa otroci znajo vse male črke, naj se ne vadijo več samo prepisovanja, temveč naj se zahteva, da otroci posamezne besede zapisujejo iz spomina n. pr. imena reči, koje vidijo v šoli, pozneje imena součencev, bratov, sester; — to so za maličke proste naloge, vaje, ki pripravljajo na

¹ Te naloge glej na koncu razprave.

prosto spisje. Na take vaje se pripravlja z gibljivimi črkami na ta način, da se sestavljajo besede, koje si otroci sami namislijo. In kako veselje jim delajo taki poizkusi, ne samo nadarjenim, tudi manj nadarjenim — seveda nastane pogosto iz Franca „Forac“, iz Simona „Žimon“ — to ne de nič, prihodnjič bode boljše. V učencu pa smo zbudili samotvornost, samodelavnost. Od sihdob bode trpel svinčnik — vsak še tako majhen košček papirja se mora popisati! Vobče pa ostane v I. šolskem letu glavna stvar: prepisovanje. V II. šolskem letu pa že nastopi lahko mnogo prostih vaj ter se prepisovanje lahko precej omeji. Vaje kakor: zunanji deli hiše so, notranji deli hiše so; okno je del sobe, strop je del sobe! strop je vodovod, kaj še? učenčevo orodje se našteva. Kaj je belo, črno, kaj je dobro, slabo, grenko? Kaj je iz železa, lesa? Stene so navpične, kaj še? Katere živali se nahajajo v gozdu, katere rastline itd. Takih nalog lahko učitelj premnogo sestavi iz nazornega nauka.

Na srednji stopnji nastopijo realije, ki tvorijo večinoma vsebino prostim nalogam, obliko nam pa daje jezikovni pouk in tukaj moram omeniti, da so v tem oziru neprecenljive vrednosti Schreiner-Bezjakove jezikovne vadnice. Na tej stopnji se lahko dajo naloge kakor: napiši vse, kar veš o ovci, o mizi. V začetku se spisujejo naloge v kratkih stavkih, pozneje v daljših, naslanjaje se na vzporedno razširjatev slovniske tvarine. Jezikovne vadnice dajejo nam premnogo vaj, med katerimi bi posebno tvoritev različnih stavkov iz podanih besed označil kot eminentno važne za prosto spisje.

Na višji stopnji pa se proste vaje povspnejo do svojega viška. Tukaj so se učenci že temeljito seznanili z zloženim stavkom, brez katerega znanja prostega spisja v širših mejah ni. Učenci razpolagajo tukaj z obširnimi duševnim obzorjem, s potrebnim znanjem.

In obširno duševno obzorje jim daje ves ljudskošolski pouk, širi jim ga pa tudi šolska knjižnica, le-ta jim nuja velike duševne zaklade. Vseučiliščni profesor dr. Martinak tirja za prosto spisje: „Viel Lesen, reichliches Hören richtiger Sprache, viel Auswendiglernen.“ Dobro je tedaj, da se večkrat, recimo vsaki teden enkrat v šoli kaj čita po boljših učencih, med tem, ko drugi poslušajo; kajti smoter jezikovnega pouka tudi tirja drugih govor, pismo prav razumevati. Učitelj naj čitanje večkrat prekine ter povprašuje po vsebini čitanega. Na srednji stopnji naj čita učitelj sam, recimo kako basen, legendo ali kratko pripovedko — na višji stopnji pa naj da čitati sprva boljše učence, potem polagoma tudi druge po odlomkih kako daljšo povest iz šolske knjižnice. Pri tem čitanju pa naj imajo pred seboj učenci posebne jezikovne zvezke, v katere takoj vsako novo manj umljivo besedo zabeležijo učitelj na tablo, učenci v zvezke, zraven pa naj dostavijo pomen besede. N. pr. dvorana = velika soba, v kateri se ne stanuje; livreja = posebna obleka za strežnike, kočijaže, vratarje; matura = zrelostni izpit; hotel =

gostišče, ki ima več sob za prenočišča in tako naprej. Tako si pridobe učenci potrebni besedni zaklad za proste naloge. Ako se v to svrho vporabi slabe pol ure na teden, mislim zoper to ne more biti nobena šolska oblast.

V imenovani zvezek ali slovarček zapisujejo učenci tudi vse manj znane besede, na katere nalete pri domačem čitanju. Le-te se potem v šoli razjasnijo. V ponovilo in utrditev pojmov manj znanih besed, se iste pozneje v šoli čitajo, ter se tvorijo stavki, v kojih se te besede uporabljajo. Izbrati pa moramo v svrhu pročitavanja v šoli mladinski spis, ki nam širi obzorje in ne nudi samo kako povest. V to bi priporočal med drugimi posebno Lebanov prevod: Milotin Oblokar.

Sploh se mi zdi na mestu, da apelujemo na pisatelje mladinskih spisov, naj nam prirejajo spise, ki v krasnem jeziku poleg etičnih momentov, mične vsebine širijo otroško obzorje in bogatijo njega besedni zaklad.¹ Nove naše čitanke ustrezajo tej zahtevi, seveda ne morejo same storiti vsega.

Iz spisov se moramo učiti vrline jezika; opazovati je zraven sestav stavkov in ločila. Zakaj je tukaj vejica, podpičje, narekovaj itd. so važna vprašanja.

Prav živo priporočam torej uporabo šolske knjižnice. Ni dovolj, da razposojamo knjige, ampak vneti moramo mladino za štivo — vzbuditi v njej ljubezen do čitanja — tedaj šele nam bodo knjižnice koristile.

Besedni zaklad učencev se bogati nadalje z ukom na pamet v vezani in nevezani besedi. Odstavki berilnih spisov, ki se odlikujejo po svojem lepem jeziku, naj se marljivo uče na spomin.

Razen potrebnega besednega zaklada in potrebnega temeljitega znanja mora otroka razpolagati v svrhu izdelovanja prostih nalog tudi s potrebno domišljijo. Že v začetku današnjega razmotrivanja sem omenil otroško domišljijo. Le pomislimo na palico, ki je dečku neukrotljiv konj, na različne pestrobarvne krpice, ki so punčiki dragocena obleka itd. Ni težko torej zbudjati v otroku potrebne domišljije. To storimo potom prisposodob. Zimo prisposodabljamu starki s kljukasto brado, ki nam dovede dokaj strička mrazu; pred njo pa koraka tetka jesen z napolnjenim predpasnikom vsega dobrega. Možakar „burja“ z dolgimi kodri pleše s snegom na planem, razkriva strehe, odnaša dečkom klobuke, dokler se ne povrne tje nekam v deveto deželo. Iz svojega kristalnega gradu pa se pripelje na s cveticami ovenčenem vozu zala kraljica pomlad.

Domišljija se zbuja nadalje potom slikarskih umotvorov, potom umetniškega nastenskega okraska. Na to bomo vprašali in odgovorili z Reiffom:

¹ Opozarjamo pri tej priliki na „Spise Mišjakovega Julčka“ in A. Rapetovo knjigo „Mladini“, ki bosta temu namenu dobro služili. Uredn.

„Koliko šol, še več pa domačij pa imamo, ki zmorejo take umotvore?“
 Odgovor: „Ena krasota se dobi povsod brez denarja — to je veliki original — narava sama.“ Izleti v naravo pospešujejo tedaj domišljijo. Tukaj pa je treba otroka učiti naravo spoznavati. Vprašanja kakor, kakšen vtis dela v dolini ležeča vas na vas? (Enemu miruje, počiva, drugemu spi.) Potoček se svetlika kakor srebro, cesta se vijuga kakor beli trak, žito pljuje kakor morje, gozd je ljubljeno domovje premnogih ptičic in cvetlic. Koderkoli gremo, mora narava govoriti z nami. Reiff pravi: „To je pravi užitek narave: gledati, slušati, čutiti.“

In ko smo se sedaj optali z vsemi predpogoji, ki so potrebni k izdelovanju prostih nalog, zapustimo krasno naravo in krenimo v šolsko izbo k spisju.

Reiff poprej ustmeno pripravlja na nalogo z raznimi vprašanji — jaz pa sem popolnoma mnenja profesor dr. Martineka, ki pravi: „Den freien Aufsatz möge man aber wirklich und unbedingt frei pflegen und hier keinerlei Kompromiß eingehen.“ Brez vse priprave torej napove učitelj nalogo, n. pr. danes pa napišite vse, kar veste o klopi ter napiše kot nadpis nalogi na tablo besedo „Klop.“ — z opombo, pazite, da se ne bode „plonkalo“.

Pustimo sedaj učence, da izdelujejo nalogo, mi pa med tem odgovorimo na vprašanje: Kdaj pa naj se izdelujejo proste naloge? Marsikdo si bode mislil, pač odveč to vprašanje, saj so k temu odmerjene ure na urniku! Ne tako, naš odgovor se glasi: Vsak dan. Ni mogoče! se mi bode odvrnilo. In vendar! Čitanje in pisanje sedem ur na teden, pravi učni načrt. V razredih z dvema oddelkoma, ki so prisiljeni imeti po dve čitanki, piše danes drugi oddelek prosto nalogo, med tem ko prvi oddelek čita, jutri se vrši čitanje in pisanje obratno. Če pa čitanje skupno poučujemo, kar je seveda še boljše, čitamo tričetrt ure — zadnji četrt ure pa se spisuje prosta naloga.

Vse pa, kar se piše, se mora popravljati. Ker pa učitelju k temu nedostaje časa, in bi mu to tudi ne pripuščale njegove telesne moči, povrh pa bi take pismene poprave glede na prosto spisje ne prinašale zaželjene koristi, popravljajo nalogo otroci sami in sicer ustmeno. Naloga se popravlja drugi dan, v kar se porabi zopet četrt ure od ure za čitanje. Ta poprava je sredotočje, je temelj vsem prostim nalogam. Kako se ta vrši, od tega je odvisno v prostem spisju skoraj — vse.

Vsak učenec mora svojo nalogo čitati s pikami in vejicami od stavka do stavka. Vse posluša. — Pri piki se postoji in učenci takoj dvignejo roke; — učitelj pokliče enega izmed istih. Ta pove napake čitanega stavka, jih popravi ter reče: „Stavek je pravilen“. Nato se čita prihodnji stavek itd. Ako danes ne pridejo po mogočnosti vsi učenci na vrsto, tedaj se nadaljuje popravek prihodnjič, saj imajo učenci dnevnik, v katerih naloge ostanejo. S časom se vrši taka poprava prav hitro.

V naslednjem hočem navesti najbolj pogosto nahajoče se napake pri teh nalogah. Otroci n. pr. radi ponavljajo isto besedo v dveh, celo v treh zaporednih stavkih — n. pr. „klop je dolga. Klop je lesena. Klop dela mizar.“ Na to je treba otroke posebno opozarjati, da to ni lepo, da si morajo z zaimki pomagati in stavke tako tvoriti, da se besede prepogosto ne ponavljajo, posebno še v zaporednih stavkih. Ako ne moreš stavka pričeti, začni z glagolom — sploh stavi glagol, kjerkoli mogoče na prvo mesto. Lepše bi se tedaj reklo: Klop je dolga. Ona je lesena. Dela jo mizar. Veliko ljubezen kažejo do veznika „in“ — ker vsaki stavek bi začeli z in — to se jim mora takoj odpraviti, le z glagoli naj začnejo. Stranske stavke ločiti je z vejico od glavnih, stoje pa ali pred, vmes, ali za glavnim stavkom. Kadar so vrinjeni med glavni stavek, imajo spred in za seboj vejico. Navadno se stranski stavki začenjajo z vezniki in pred vezniki delamo navadno vejice. Ene misli ne piši dvakrat v spis. Vpleti v spis rekla, pa tudi odlomke iz pesništva, ako so spisu prikladni! Paziti pa je na pravilni besedni red, zoper kojega se kaj rado greši.

Čuditi se je, kako učenci bistro pazijo ne le na zdaj navedene napake, ampak tudi na logično zvezo stavkov in na stvarne hibe.

In po neprestani vaji, kakršno sem sedaj opisal, se dosežejo tudi s slabejimi otroci boljši uspehi. Na pravilno notranjo razvrstitev naloge seveda vsikdar ni računati, saj so nalogo izvršili le otroci, a polagoma se tudi tukaj lahko mnogo doseže, ako se otrok opozarja, da se mora tvarina, ki sliši skupaj, lepo po redu napisati. Dr. Bezjak pravi: „Učenec naj pomisli, kaj naj piše najprej, kaj potem, kaj nato, kaj nadalje, kaj naposled? — To zadostuje.

(Pride še.)

Učni načrt za slovenščino kot učni jezik na gimnazijah.

Sestavila profesorja *dr. Josip Tominšek* in *Josip Wester*.

Nižja stopnja.

Učni smoter:

opolna spretnost v pravilni rabi jezika v besedi in pismu. Znanje k temu potrebnih slovniških pravil. Nazorno umevanje pesniških in jasno razumevanje prozajskih sestavkov.

I. razred, 4 ure na teden.

Slovnica: Pravilna izreka in pisava. Ločila (pika, vprašaj klicaj, dvopičje, narekaj). Temeljito znanje glavnih pravil iz oblikoslovja. Spretnost v besedni analizi. Nauk o prostem stavku in njegova analiza; zloženi stavek samo empirično. Slovniško znanje naj se krepi in širi tudi z ozirom na pouk v latinščini in nemščini.

Čitanje (vsaj 2 uri na teden): Razborito čitanje; besedna in stvarna razlaga prečitanih beril (če treba, s pomočjo nazoril). Obravnava in obnavlja prečitane snovi kot govorilna vežba; prilično pripovedovanje lastnih dožitkov. — Učenje na pamet in predavanje krajših pesmi, izjemoma tudi vzornih prozajskih sestavkov.

Pismene naloge: Kratke vaje v obnavljanju in pripovedovanju, zapiski lastnih dožitkov. V tečaju 6 šolskih in 3 domače naloge. Pismene naloge služijo hkrati kot pravopisne vaje.

II. razred, 4 ure na teden.

Slovnica: Ponavljanje in razširitev že pridobljenega slovniškega znanja, pri čemer se je vedno ozirati na soodnosna poglavja iz latinskega in nemškega pouka. Natančno razpravljanje glagolskih oblik (s praktičnim razvijanjem pojmov: koren, deblo, pritiklina). — Empirično razlaganje zloženega stavka. — Razširitev nauka o ločilih.

Čitanje (vsaj dve uri na teden), slično kakor v prvem razredu, tudi sestavkov zgodovinske, zemljepisne in naravoslovne vsebine ter obsežnejših pesmi. — Učenje na pamet in predavanje kakor v I. razredu.

Pismene naloge (po številu kakor v I. razredu): Obnove in zapiski kakor v I. razredu s sestavnim stopnjevanjem zahtev; vrhtega pretvorbe, lažje skrčitve in poskusi v opisih.

III. razred, 3 ure na teden.

Slovnica: Sestavno ponavljanje oblikoslovja. Praktične vaje v bistritvi jezikovnega čuta, z vpogledi v besedotvorje, z opozoritvijo na homonimne in sinonimne besede, na osebna in krajevna imena, na tuje vplive v ljudski govoric, na tujke in izposojenke; prстонarodna etimologija. (Ta snov bodi primerno razdeljena na III. in IV. razred).

Čitanje: Natančnejše obravnavanje lirskih in obsežnejših epskih pesmi; daljše, jasno razčlenjenje povesti, na podlagi teh vaje v razborjenju in sestavljanju osnutkov. Praktična izpeljava bistvenih znakov orisa in opisa. Životopisni podatki o bolj znanih pisateljih. Učenje na pamet in predavanje kakor v I. razredu.

Govorilne vaje: Prosto obnavljanje, pripovedovanje vsebine, poročila o lastnih dožitkih in vtiskih itd. slično kakor v načrtu za nemški učni jezik.

Pismene naloge: Na tečaj 4 šolske in 2 domači nalogi, večjidel opisnega značaja; posnetki in razširitve prečitanih beril; tudi proste obnove, povzete iz inojezičnega pouka ali drugih učnih predmetov.

IV. razred, 3 ure na teden.

Slovnica: Skladnja glagolska. Sestavno ponavljanje zloženega stavka; množno zloženi stavek in perioda. V organski zvezi s tem celotni nauk o ločilih. Vaje v bistritvi jezikovnega čuta kakor v III. razredu.

Čitanje kakor v III. razredu, razširjeno tudi na preproste znanstvene razprave; čita se lahko tudi primerna obsežnejša povest iz novejšega slovstva. Pri pesmih opozoritev na trope in figure. Osnovni nauki prozodike in metrike. Početki označbe posameznih pesniških vrst na podlagi že znanih vzorcev. Prilичno se nadaljuje s slovstveno-zgodovinskimi podatki. Učenje na pamet in izrazito predavanje tudi prozajskih sestavkov.

Govorilne vaje kakor v III. razredu.

Pismene naloge: po številu in vsebini kakor v III. razredu; vrh tega še orisi, proste naloge pripovedne vsebine; razprave najpreprostejše vrste (s podajanjem zadostnih pomočkov); vaje v razporejanju; nazorno razlaganje pregovorov in izrekov.

Višja stopnja.

Učni smoter: Poglobitev jezikovnega znanja v besedi in pismu, poleg pravilnosti naj se doseže tudi spretnost in neprisiljenost v izražanju. Popolnitev slovniškega znanja z ozirom na zgodovinski razvoj jezika, izhajaje od staroslovenščine in primerjaje s srbohrvaščino. — Pregledno znanje narodnega slovstva od početkov do sedanje dobe; pri tem ozirom na staroslovensko in na ostala slovanska, posebe jugoslovanska slovstva. — Znanje staroslovenske in srbske cirilice.

V. razred, 3 ure na teden.

Slovnica: Sestavno obravnavanje besedotvorja; popolnitev tega znanja z ozirom na učno snov III. in IV. razreda; pomenoslovje s pogledom na realno in kulturno življenje.

Čitanje: Narodna poezija, s posebnim ozirom na zgodovinsko ozadje. Posebe: epika, narodna in umetna z narodnimi motivi. Pregledna razvrstitev najvažnejših epskih pesnikov do novejšje dobe. Poglobitev nauka o tropih in figurah. — Učenje na pamet in predavanje. — Uvod v srbohrvaško čitanje, v I. tečaju lahkoumevna proza, v II. tečaju izbira narodnih pesmi (n. pr. o kraljeviču Marku, o Kosovem); pri tem empirično poudarjanje jezikovnih posebnosti srbohrvaščine napram slovenščini.

Govorilne vaje: vsaj enkrat na teden kratka prosta poročila slično kakor v načrtu za nemški učni jezik.

Pismeni sestavki, 5 na tečaj in sicer 3 šolske in 2 domači nalogi; proste naloge tudi razmišljajočega značaja ali naslanjaje se na vsakršno primerno učno snov.

VI. razred, 3 ure na teden.

Slovsstvena zgodovina od začetkov (brizinski spomeniki) do konca protestantske dobe (l. 1595.)

Čitanje: a) v zgodovinski razvoj jezika razvrščeno štivo (en brizinski spomenik, vzorci iz predreformacijskih spomenikov; štivo iz protestantskih pisateljev, posebno predgovori in odstavki iz sv. pisma); pri tem pogled v zgodovinski razvoj jezikovnih oblik.

b) Uvod v staroslovensko slovstvo, staroslovenska in srbska cirilica; čitanje lahkoumevnih staroslovenskih, zlasti evangelijskih tekstov. Kratek pregled staroslovenskih jezikovnih virov. (Glasoslovje in oblikoslovje omejeno na elementarne potrebnosti ter na značilnosti v laglje umevanje jezikovnega razvoja, primerjaje s slovenskimi in srbohrvaškimi oblikami.)

c) Razširjeno srbohrvaško štivo; posebno novejša proza.

d) Slovenska lirika od Prešerna dalje in dramatika; pregledna razvrstitev najvažnejših epskih in dramatskih pesnikov. — Kaka vzorna drama iz svetovnega slovstva (Shakespeare); osnova drame, razložena na tem vzornem primeru. — Ena moderna novela. — Privatno štivo iz vseh leposlovnih panog. — Učenje na pamet in predavanje, slično kakor v V. razredu.

Govorilne vaje kakor v V. razredu.

Pismeni sestavki kakor v V. razredu, mereči na uporabo domišljije ali razuma.

VII. razred, 3 ure na teden.

Slovsstvena zgodovina: 17., 18. in 19. stoletje do Bleiweisovih Novic (l. 1843); posebno Prešeren in njegova doba; pri tem oziri na razvoj ostalih slovanskih, posebe jugoslovanskih slovstev.

Čitanje: *a)* Primerno štivo iz dotične dobe slovstvene zgodovine, posebno: pesmi Vodnikove in Prešernove, izbira iz Kranjske Čbelice; pri čitanju se je treba vedno ozirati na razvoj slovenskega književnega jezika.

b) Nadaljevanje srbohrvaškega štiva.

c) Čitanje (v šoli in doma) kake primerne drame ali modernega romana. Privatno štivo kakor v VI. razredu, tudi znanstvenega značaja.

Učenje na pamet in predavanje kakor v V. razredu, pri tem se sme dovoliti učencem več prostosti v izberi snovi.

Govorilne vaje kakor v V. razredu; le da smejo dalje trajati, a k večjemu 20 minut; poskusi v prostem govoru.

Pismeni sestavki kakor v V. razredu.

VIII. razred, 3 ure na teden.

Slovstvena zgodovina in poetika: I. tečaj. Od l. 1843. dalje do sedanje dobe. Kjer se nudi prilika se jemljejo v poštev tudi druga slovanska slovstva in sploh svetovna literatura. II. tečaj: Ponavljanje in pregled celotnega slovstvenega razvoja; v zvezi s tem označba glavnih pesniških oblik.

Čitanje: *a)* Izbira iz slovstva za ta razred predpisane dobe, (Koseski, Levstik, S. Jenko, Stritar, Gregorčič, Aškerc, tudi vzorci iz moderne poezije). Kar se je že v prejšnjih letih prečitalo iz novejšega slovstva, naj se primerno uporabi. — Vzorni sestavki iz moderne proze, znanstvene razprave, tudi filozofske vsebine.

b) Srbohrvatsko štivo raznih vrst in dob, s slovstvenozgodovinskimi podatki. — Učenje na pamet in predavanje kakor v VII. razredu.

Govorilne vaje kakor v VII. razredu.

Pismeni sestavki: v I. tečaju kakor v V. razredu (3 šolske in 2 domači nalogi), v II. tečaju 2 šolski in 1 domača naloga.

* * *

Pripomnja.

Tu podam vzroke in kratko zgodovino nastanka tega načrta.

Slovenščina nima na gimnazijah do današnjega dne normalnega učnega načrta. Udomačile so se pač neke splošne poteze, ki jim dajejo vsebino v prvi vrsti učne knjige, porazdeljene na posamezne razrede; a v posameznostih nedostaja točno določenih mej in niti snov za cele razrede ni dovolj precizovana.

Učitelju slovenščine je torej dane mnogo svobode. Res mu je zato odprta redka prilika, da pouk širi in oživlja po svoje, a prav tako res je, da vsled razteznosti zahtev učitelj more postati popustljiv, celo nesiguren. Često slišimo od začetnikov tudi tožbo, da ne vedo, kaj naj počnejo v slovenskih urah, ali pa naopak, da se zaradi preobsežnega gradiva pri pouku

ne doseže nič. Stari praktiki že pač imajo in so imeli svojo preizkušeno pot, a kdo ve za njo? Ž njimi lega v pokoj in v grob, le kak drobec se reši.

Taki odnošaji niso zdravi; vlegali so se često kot môra na ves pouk in so bili med drugimi tudi vzrok, da so se slovenske ure smatrale za privesek drugim uram. Dovolj se je zdelo, če se je v slovenskih urah utrdilo pravilno znanje jezika; da bi te ure služile tudi in — na višjih stopnjah — v prvi vrsti v centralizacijo in gorišče umske in srčne vzgoje, na to tako dolgo ni bilo mogoče prav misliti, dokler se slovenščini ni odprla vloga in upravičenost, ki je a natura prisojena materinščini kot učnemu jeziku.

Dandanašnji se poslovenjuje gimnazija; zato se bo zaporedno prenašala na slovenščino vloga, ki je na inojezičnih zavodih odmerjena dotičnemu učnemu jeziku. Že pred petimi leti so profesorji slovenisti v posebni spomenici opozarjali učno upravo na bližajoč se preokret v stališču slovenščine. A do konkretnosti je postalo vprašanje pereče, ko je lani z uvedbo grškega pouka na podlagi slovenščine postala nižja gimnazija (na Kranjskem) popolnoma slovenska in je tudi vsaj za eden predmet, bila slovenščina osigurana i za višjo gimnazijo. Zdaj je bilo treba poseči takoj v živo življenje in začeti stvarno delo.

Pod okriljem društva slovenskih profesorjev je začrtal prof. Josip Wester splošni osnutek za učni načrt, jaz sem položil vanj svoje večletne izkušnje in v večkratnem posvetovanju sva načrtu dala vsebino in obliko, ki je po možnosti odgovarjala modernim potrebam. Omenjeno društvo je načrt predložilo deželnemu šolskemu svetu za Kranjsko in ta ga je poslal v jeseni posameznim zavodom v presojo.

A preden se je ta akcija završila, je bil oznanjen sploh nov „normalni učni načrt“ za avstrijske gimnazije, ki se precej, zlasti pri učnem (nemškem) jeziku, razlikuje od prejšnjega. Z odlokom z dne 20. marca t. l. je ministrstvo izdalo ta načrt. — Zaradi enotnosti je bilo seveda neobhodno potrebno, da se za slovenščino kot učni jezik na slovenskih zavodih uveljavi enakomerni nemški načrt v vseh prenesljivih načelih in točkah.

To se je tudi zgodilo, in tem laglje, ker je — to se sme poudarjati z zadovoljstvom — že lanski najin načrt iz lastnega predlagal poglavitve nove uvedbe sedanjega nemškega načrta. Prevzeti je bilo treba le splošne predpise organizatornega značaja, n. pr. število ur, število nalog i. dr., v katerih se iz načelnih vzrokov temeljni načrti za učni jezik morajo strinjati; predrugečbe se z ozirom na morebitne lokalne potrebe itak lahko pozneje izvrše administrativnim putem. Na sestanku slovenistov dne 17. maja v Ljubljani, ki so se ga razen naju dveh udeležili gg. Dr. Ilešič (kot predsednik slovenskega odseka „Društva slov. profesorjev“), Dr. J. Bezjak, Dr. V. Molé, M. Pirnat in A. Tavčar, so se v skupnem posvetovanju predrugečbe sprejele; nato sva s prijateljem Westrom dala načrtu obliko, v kateri je ta natisnjen. „Društvo slovenskih profesorjev“ pa ga je nanovo predložilo učni upravi.

Da je vsakemu strokovnjaku mogoče, si udobno ustvarjati sodbo in zavzeti svoje stališče, to je eden vzrok, da sva načrt izročila javnosti, preden je odobren; kajti potem bi bili vsi nasveti odveč. Drugi vzrok pa je, da se učiteljem slovenščine že vsaj za bodoče leto nudi zbirka snovi, ki jo je umestno obdelati v slovenskih urah; iz nabranega se da kaj izbrati; doslej ni bilo niti predlogov za načrt, zato tudi ni bilo nikake izbire! — Za nižje razrede, na to še posebej opozarjam, je sicer načrt po notranjem bistvu, po sorodnosti z nemškim in po vsej dosedanji praksi tak, da ga sme učitelj pač z mirno vestjo povsem uveljavljati. Pri višjih razredih je mogoče, da bodo mnenja precej deljena¹; gospodje tovariši so že zdaj naprošeni, da se — ker jim bo itak dana prilika — izjavljajo prav izdatno.

Dr. Jos. Tominšek.

Umetniški vzgoji.

Šola bodi otroku svetišče.

Priobčil *Drag. Humek*, strok. učitelj v Krškem.

Takrat sem bil v tretjem letniku učiteljišča. Nekega dne stojim v odmoru s klobukom na glavi pred šolsko tablo in rišem — možice. Risanje možicev mi je bila vedno najprijetnejša zabava; čemu sem pa tistega dne posadil klobuk na glavo, res ne vem povedati. Zdajci se odpro duri in v sobo pokuka rajni Sima. Mož ni bil sicer poseben prijatelj nam Slovencem, a kot pedagog je vestno vršil svoje dolžnosti. Tako sem bil zamaknjen v svoje delo, — zdi se mi, da sem ilustriral vojno na Kreti — da sem docela pozabil na svojo okolico in na antipoda svojih črevljev. Tedaj mi zagrmi na uho dobroznani glas: „Sie, zukünftiger Erzieher, die Schule ist ein heiliger Ort! Weg mit den Deckel!“ Hej! zamahnem z mokro cunjo, da hipoma utone grško in turško brodogovje, z drugo roko pa skrbno spravim streho svoje pameti in hajd v klop! —

Mnogokrat sem se pozneje spomnil na ta prizor, posebno ko sem spoznal, da je tudi našim učencem često šola vse prej nego svetišče. Ob takih prilikah nehote primerjam šolsko poslopje s cerkvijo.

¹ Jaz sem n. pr. zastopal mnenje, da bi se kaj starslovenskega čitalo tudi še v VII. in VIII. razredu (ne samo v šestem), in sem se udal večini, ki je glasovala za gorenjo ureditev.

Malokdaj se pač primeri, da bi paglavec rezal cerkveno klop ali da bi celo s svinčnikom ali pipcem poskušal izboljšati naslikane in izklesane svetce. Cerkev je svetišče, kraj molitve in nič drugega.

Poglejmo pa tuintam po naših šolskih sobah. Tu nahajamo razrezane klopi, s črnilom oškropljene, s svinčnikom ali s kreda poččkane stene, prevrtane stenske podobe in zemljevide ter še mnogo podobnih sledov hudobnih učencev, ki jim ni šola prav nič sveta. Pripoznati moramo pač, da se taki sledovi šolarskega vandalizma nahajajo ponajveč v starih, zanemarjenih učilnicah s prazgodovinskim inventarjem. Iz takih sob najboljši učitelj ob najboljši volji ne more ustvariti dvorane, ki bi vzbujala spoštovanje. Skrajno težko je tudi izslediti zločinca; navadno sliši učitelj izgovor: „Je bilo že prej zrezano, zamazano, raztrgano.“

Da se kaj takega ne dogaja v cerkvi temu ni vzrok samo verski čut. Ta je pri otroku še malo razvit. Pač pa vpliva tu največ vzgoja. Že v najnežnejši mladosti skrbi mati, da se vede otrok v cerkvi dostojno, veliko pripomore vzgledno vedenje odraslih, pozneje vrši tudi šola v tem oziru svojo dolžnost. Pozabiti pa ne smemo, da je tej vzgoji izvrstna pomočnica cerkvena notranjščina. To velja posebno o cerkvah, ki so umetniško okrašene in ki jih oskrbujejo tako, kakor se spodobi svetišču. Komu naj pride na misel, da bi tu ččkal, rezal in sploh barbarsko uničeval, kar je ustvarila umetnikova roka?

Tudi z ozirom na šolo je treba podobne vzgoje. Tudi tu naj bi roditelji vršili svojo nalogo sporazumno z učiteljem, ki sam ne more doseči vsega. Učitelju pa preostaja skrbeti, da šolsko poslopje, posebno notranjščina otroku imponira.

Učitelj? Da! A šolske oblasti imajo dolžnost, da učitelja v tem stremljenju krepko podpirajo. Učitelj je šoli duša, on ve, česa šola potrebuje, a imeti mora sredstev v dosego svojega namena.

Če bi hotel napisati poglavje o šolskih prostorih in ga razsvetliti s praktične, higijenične in estetične strani, napisal bi debelo knjigo. Ker pa pišem samo skromen članek, omejim naj snov na zadnji odstavek, o katerem smo pri nas še malo pisali. Snov je seveda neizčrpljiva, podroben načrt je v tem oziru nesmisel, ker bi ne obrodil samoniklega dela in originalnosti, pač pa brezmiselno posnemanje in lažiumetnost. Tedaj samo nekaj misli.

Krasimo šolske prostore! Šolska soba, ki je okusno opremljena, vzbuja v učencu spoštovanje in v kali zaduši hudobno uničujočo silo. Obenem je umetniško okrašena šolska notranjščina močna opora umetniški vzgoji.

Največji in najhvaležnejši prostor v olepšavo nudijo šolske stene. Gotovo ni šole, ki bi si zbog ubožnosti ne mogla vsaj vsako tretje ali četrto leto pobeliti sten. Saj si najsiromašnejši kočar pobeli sobico pred prazniki.

A prazna stena ne ugaja očem. „Odkar je jel človek zidati stene in slikati ali klesati podobe, uporabljal je podobe v stenski okrasek. Če moramo gledati golo steno, loti se nas dolgčas in izbeganstvo; v posebnih slučajih otrpne živčevje. Živi umetniški modeli, ki morajo mimo gledati siva ozadja, včasih omedle in nikakor ne morejo več gledati enolične ploskve.“¹

V prvi vrsti nam služijo v stenski okrasek razna učila, posebno podobe iz zgodovine, zemljepisja, prirodopisja itd. Toda take podobe, vsaj kakršne so bile v navadi do novejšega časa, nimajo nikake umetniške vrednosti. Tudi zemljevidi, diagrami, šematične slike in druga učila ne služijo baš dobro v dekoracijske svrhe. To velja vsaj za šolsko sobo.

Dobro pa lahko uporabimo vse to, da okrasimo šolsko vežo in hodnike. Človek, ki vstopi v tako poslopje, ve takoj, da je to šola, ki mora biti učencu ves svet. Mnoge šole imajo lepo število podob, ki so pa skrbno spravljene in malokdaj zazro beli dan.

Ob razobešanju podob nam je paziti na skupnost, razsvetljava, somerno razvrščevanje in celotni vtis posameznih skupin. Podob ne nabijamo stalno na steno; to je neokusno in steni kolikortoliko škodljivo. Vsaka podoba naj ima zgoraj in spodaj vsaj polokroglo, leseno palico, ki jo prevlečemo z barvastim lakom. Stare, razdrapane in zamazane podobe vrzimo brez usmiljenja na smetišče. Boljše je, da pustimo steno prazno, nego da jo „okrasimo“ s starimi nelepimi cunjami. Ni potreba, da bi pokrili vso steno od vrha do tal; nekoliko lepo učinkujočih skupin zadostuje.

Vsako podobo, ki jo snamemo s stene, da jo pokažemo v šoli, nadomestimo z drugo, prejšnji podobno. Tako imamo dobrodejno menjavo; hodnik kaže otroku vedno novo lice in mu vzbuja zanimanje. To se pomnoži tudi s tem, da nam učenec sam pomaga pri delu. Ob takih prilikah se razvije neprisiljen pogovor o razvrstitvi, somernosti, razsvetljavi itd.

Nerabljene slike hranimo v sobi za učila. Tam naj vise na steni druga vrh druge na 2 do 3 dm dolgemu klinu. Zadnjo podobo obesimo s poslikano stranjo navznotraj. Tako ostanejo slike vedno ravne in so obenem zavarovane proti premočni svetlobi. Najbolj pokvarimo sliko ali zemljevid z navijanjem na palico.

V zadnjem desetletju je mehanično pomnoževanje umetniških slik zelo napredovalo. K temu je veliko pripomogla fotografija, posebno takozvana fotografija v treh barvah, po kateri delajo tribarvni tisk. Obenem so jeli umetniki izdelovati originalne komnotiske, ki imajo veliko umetniško vrednost in niso predragi. Združeni umetniki in vzgojitelji teže danes za tem, da se ljudstvo seznanj z umetnostjo; pričetek je v šoli.

Mnogo imamo že trdk — seveda največ nemških — ki izdajajo umetniško posnete slike za okrasek šolskih prostorov. Prejimenovana knjiga na-

¹ J. Langl v J. Loos; Enzyklopädisches Handbuch der Erziehungskunde 1. zv. str. 933.

vaja tvrdke: E. Hölzel, A. Pichler, R. Voigtländer, B. G. Täubner, Breitkopf und Härtel, E. A. Seemann i. dr. Društvo „Lehrmittelzentrale“ na Dunaju je izdalo po naročilu c. kr. ministrstva za uk in bogočastje vrsto umetniških stenskih kamnotiskov, ki so jih ustvarili avstrijski umetniki. V razsodišču, ki je določilo posamezne slike, so bili umetniki, umetniški izvedenci in učitelji. Doslej so izšle sledeče slike: Povodenj, Pepelčica, Kolodvor v zimi, Beli medved, Piramida s sfingo, Donavski ribič, Mlin, Donavska dolina, Jesenski gozd, Kmečka hiša v zimi, Štajerska kmečka hiša v zimi, Popotnik v snegu, Lončar, V mizarški delavnici, Tovorne ladje v tržaški luki, Semering, Na paši, Oranje, Košnja, Žetev.

Dovoljujem si na tem mestu malo opazko. Bi li ne mogla kaka slovenska tvrdka, ki se peča s kamnotiskom, pridobiti slovenskih umetnikov za podobno podjetje v malem obsegu? V okrasek našim šolam so potrebne slike naših narodnih noš, običajev, slovenske kmečke hiše itd.

Slika ima pomen le tedaj, če vrši svojo nalogo v umetniškovzgojnem oziru. Zato mora učitelj navajati učence, kako naj opazujejo slike.¹ K slikam, ki jih je izdala „Lehrmittelzentrale“, je napisal Ljudovik Praehauser krasno navodilo, kako naj učitelj navaja učence k razumevanju umetniških misli v sliki.²

O razobešanju slik v šolski sobi pravi omenjeni pisatelj sledeče: „Skrbimo, da bo okolica podobe primerna njeni umetniški vrednosti. Preden okrasimo sobo, pospravimo vse nelepo in neokusno in skrbimo za red in snago. Stene, okna, vrata, klopi in mize moramo itak pobarvati. Izvolimo tedaj prijetne, svetle, harmonično ubrane barve, ki ne stanejo nič več, kakor ona neokusna, rjava ali siva barva po naših šolskih sobah.“

O načinu razobešanja sem govoril že prej. Prava razporedba in somernost takoj izpočetka blagodejno učinkujeta na otroka. Z ozirom na razsvetljavo mi je opomniti, da niso vse stene enako prikladne za razobešanje slik. Če obesimo sliko na steno, v kateri so okna, moti nas svetloba, ki prihaja skozi okno naravnost v oko. Nasprotna stran sobe je presvetla; tu nas slepijo tudi odbijajoči se svetlobni žarki. Najprimernejšo razsvetljavo imata sprednja in zadnja stena.

Umetniške podobe naj bi imele okvir. A tisti ozki, pozlačeni okvirji so skrajno neokusni in neprimerni. Temna slika zahteva svetel okvir in narobe. Tudi okvirji naj bodo pobarvani. Koliko se da v tem oziru napraviti z malimi stroški, sem videl pri nekem tovarišu v našem okraju. Ta si je sam izdelal za stanovanje okvirje iz navadnega mehkega lesa in jih prevlekel z rdečim, zelenim ali modrim Marxovim lakom. Vložke iz patiniranega bakra ali srebra je nadomestil z bronsirano lepenko.

¹ O tem vprašanju bom pisal v eni prihodnjih številčk „Popotnika“.

² Lud. Praehauser; Das künstlerische Bild als pädagogisches Problem.

V okvirju ni da bi morala ostati vedno ista podoba. Zato so posebno priporočljivi takozvani menjalni okvirji. V teh zamenjamo tuintam podobe z drugimi. Vsako novo podobo ogledjmo skupno z učenci.

Lep stenski okrask so poprsja znamenitih mož. Taka iz mavca vlita poprsja dobimo za mal denar, presrbeti jim pa moramo primerne podložke ali konzole.

Tudi nagačene živali služijo v dekorativne namene, toda take stvari morajo biti dobro izdelane in se morajo neprestano snažiti prahu in varovati škodljivih žuželk.

Učenci nam lahko preskrbe okraskov, če nam prinašajo razglednice, ki jih slučajno dobe. A često so razglednice vse prej nego lepe. Zato je treba, da v takem slučaju učitelj pouči učenca. Dobre stvari shranimo in jih uporabimo ob priliki, ničvredne pa vrzimo v koš.

Kdor more, naj goji na šolskih oknih cvetlice. V poletni dobi pa naročajmo učencem, da nam prinesejo poljskih cvetic. Pokažimo jim, kako se poveže ličen šopek, opozarjamo jih na barve, ki se skladajo v dobrodejne harmonije. S tem vzbujamo v otroški duši ljubezen do narave in mu vzgajamo okus.

Vse delo, ki ga imamo z olepševanjem šolskih prostorov ni tako veliko, kakor se nam vidi ob prvem pogledu. Saj ni, da bi morali vse dovršiti v enem dnevu. Storimo nekoliko danes, nekoliko jutri; pazimo, da ohranimo pridobljene stvari in delajmo s prepričanjem, da koristimo mladini in povzdignemo narod. S tem, da smo naučili otroka branja, pisanja in računanja, še nismo vstvarili popolnega človeka.

Ženska ročna dela v ljudski šoli.

Zdravska.

Naj tukaj naštejemo le nekaj predmetov, ki nam kažejo pot pri tem pouku!

Kako prikrojimo obrisače, serviete, namizni prt, rjuho? Kako ga izdelamo? Kako izdelamo iz blaga prevleke za blazine? Kuhinjšek? Najboljše je, da vsaka deklica izvrši tak opisani predmet, če ne zase pa za druge.

Ne bode manjkalo prilike, ako uživa učiteljica zaupanje ljudstva. Polagoma se preide na izdelovanje srajc za malo dete, šolsko deklico, šolskega dečka, odraslega človeka. To zadnje ne bode nobena deklica rada šivala, posebno ne, ako bo morala šivati za kinč šolske

omare in ne za veselje svoje matere. Lahko pa se zgodi, da deklica, ki je ubožna in ne more blaga priskrbeti, za druge šiva. Takrat bo pa z veseljem šivala, ker vidi da njen trud ni brezuspešen. Razmere kraja bi potem morale govoriti, kako daleč naj sega veda v prirojavanju raznega oblačila in kaj naj se zašije.

Šivanje na šivalnem stroju, ki pospeši hitro izdelanje predmetov bi omogočilo da bi se prav mnogo raznih predmetov zašilo in s tem pridobilo vajo in ročnost v prirojavanju in izgotavljenju raznega oblačila.

Da se šivanje na šivalnem stroju uvede obligatno na vsaki ljudski šoli z novim načrtom, to lahko pričakujemo. Poleg znanja v prirojavanju in izdelovanju bi deklice polagoma lahko širile svojo ročnost v okraševanju predmetov s šivanimi ornamentami, kar so v preprosti meri začele že v drugem šolskem letu. To bi jih dovedlo vsaj do umevanja vezenja.

Da bi se vezenje v svojih premnogih različnih oblikah učilo na ljudski šoli tako, da bi deklice zadobile ročnost v vseh strujah vezenja, je nemogoče. Predmet je tako obširen, da mu lahko celo življenje posvetimo ne da ga do dna spoznamo. Vezenje je ljudska umetnost. In to umetnost izvršuje vsak narod tako, da je ona pojav njega življenja in mišljenja, njega značaja in kulture.

Pod pokroviteljstvom rum. kraljice Elizabete se je otvorila januarja t. l. v Berlinu razstava internacionalne ljudske umetnosti. Na njej je zastopanih nad dvajset držav. Dela so v večini ženska dela. V tej razstavi se posebno občuduje umetnost ruske kmetice. Vezenje, vse v bizantinskem slogu s svilo, volno, zlatom, perlami. Iste slike od XVI. stoletja do danes, le blago se spreminja. In kritika se glasi: Welche quellende Phantasie, welch vollendetes technisches Können verraten diese Erzeugnisse. An poesievolle Gebräuche knüpfen diese kunstvollen Fertigkeiten an. Če pa ima ljudska šola tak zaklad v narodu, zakaj ga ne izkorišča? Kako žalostno obliko dobi ljudska umetnost, ako je prisiljeno gojena v takozvanih šolah za umetna ročna dela? Kako bode umel tuj človek tuje šege tujega naroda, izvor teh šeg in umetnost, podajanje njegovih misli! Nemogoče. Planinska roža ne raste na naših vrtnih gredah. Zato pa menim je dolžnost ljudske šole, da pospešuje ljudsko umetnost tistega naroda, ki si vendar v ta namen vzdržuje svojo šolo. Kako dolgo so umotvori, ki jih izdeluje dalmatinsko ženstvo, bili svetu neznani! Nadvojvodinja Jožefa se neprenehoma trudi renomirati za nje. In pod njenim mogočnim pokroviteljstvom se je vrednost te umetnosti svetovno pripoznala. Značaj ročnih del, ki žive v narodu, bodi torej tudi vpoštet pri določevanju tvarine ženskih ročnih del za ljudsko šolo.

S tem, da bi pomaknili kvačkanje in pletenje v poznejša šolska leta, kjer bi se njega težkoče prav hitro premagale, pridobilo bi se mnogo časa, ki se je do zdaj neuspešno izgubljal. Ta čas bi nam izvrstno koristil na

višji stopnji za razmotrivanje in proučevanje mnogobrojnih stvari, o katerih mora dandanes gospodinja nekaj vedeti.

Ker že gospodinje same ne predejo več, ali bi jim zaradi tega moralo biti neznano kje se je dobila nit za tvarino, ki jo kupijo? Ali bi ne smeje poznati vrednosti tvarine, iz katere se je spredlo blago? Trgovcem bi to seveda prav bilo. Le pogledjmo, kako nedostojno igro igrajo komiji, kedar vstopi v mestno prodajalno žena z dežele! „Najslabše ji najdražje prodamo, če le — rabimo, mnogo neresničnih besed!“ Prepričala sem se, da najinteligentnejše žene v vasi ne razločijo platna od bombaževine, da celo bombaževine od volne (ovčjo volno menim) ne. Prati sem dala obleko iz priste volne. A ker včasih tudi bombaževina nosi vzorec kakor ga nosi „lavn tenis“ blago, ravnalo se je ž njo pri pranju tako, kakor s platnom ali bombaževino in seveda, ob njo je bilo. Ponavljam, da je to storilo najinteligentnejše deklice vse vasi, ki me je marsikdaj iznenadilo s svojim globokim mišljenjem. Živa potreba spoznavanja različnega blaga, ter znanje, kako se blago snaži, je iz tega slučaja razvidna. Pranje in likanje je potrebno delo in nikdar ne bo izginilo iz hiše. Že za dobo Cezarja so umetno prali in likali krasno rimsko nošo!

Nedogledni so časi, ko bi naše deklice z dežele imele srečo obiskati gospodinske šole. Naj ostanejo povsem nevedne v tem, kar vsled napredovanja kulture tudi od njih tirja življenje? Kdo jih bode učil, ko šolo zapuste? Pranje in likanje ni tako preprost predmet, ki se da v desetih minutah predelati, posebno ne, ako se ozir jemlje na različnost blaga, ki se pere, čisti madežev, ter lika.

Pouk o pranju in likanju bi zavzel gotovo celo leto, ako bi si učiteljica razdelila učne ure tako, da bi pol ure predavala in pol ure delala z učenkami. Ta predavanja bi si morala podati roko s predavanji v kemiji. Isto bi veljalo pri pouku o kuhanju. Ne menim, da je naloga ljudske šole vzgojiti kuharice — a kdo bode učil dekleta, žene umievati zdravnika, ki predpiše hrano bolniku, kdo jih bode učil umeti kuhinjske knjige. Kdo bode učil obvarovati družine bolezni vsled hrane? Življenje tirja dandanes to od najskromnejše gospodinje. Takemu razmotrivanju se je že marsikdo zoperstavil z besedo: Če so do danes živele brez tega znanja, bodo tudi sedaj Zahvaljujem se lepo za vse bolezni, ki nam jih je rodilo neznanje o pravem ohranjanju človeškega telesa.

Vrt je vsake družine dobra lekarna. Ali naj bi še celo vrt obdelavala učiteljica ročnih del s svojimi učenkami? Po mojem mnenju — da! Ročna dela naj ne počivajo v omari ves teden. Deklice doma rade delajo, tedaj se šolski uri že pridobi časa tudi za gredo na vrtu, ki daje soli in kisline za ohranitev zdravja.

Pouk o pranju, likanju, čiščenju stanovanj, posode, madežev, pouk o kuhanju in vrtu itd. bi se razdelil seveda na več šolskih let, ker bi se mo-

ralo pri tem pouku ozirati na duševno stanje deklet v drugih predmetih ljudske šole, kateri bi omogočili ta pouk.

Mnogo še nisem povedala. Tudi zbrati preresetane misli v pregleden učni načrt za posamezna šolska leta nočem. Saj se veselim slišati mnenje cenjenih tovarišic najprej. Mislim pa, da se iz tukaj podanega lahko ustvari načrt, ki bi nujal ljudskim šolam na deželi, ter ljudskim in meščanskim šolam v mestu primerno snov, ker snov v nobenem predmetu ni omejena.

(Pride še.)

Književno poročilo.

O c e n a.

Methodik des Gesangunterrichtes in der Volksschule. Ein Leitfadens für Lehrer und Lehramtszöglinge. Verfaßt von Heinrich Druzovič. Preis brosch. 1 K 20 h, kart. 1 K 50 h. Wien 1908, Manz'sche k. u. k. Hof-Verlags- und Univ.-Buchhandlung.

G. c. kr. glasbeni učitelj Hinko Druzovič nas je lani razveselil s to brošuro, ki nudi sicer isto snov kakor že znano „Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli“. V brošuri je tvarina malo drugače razvrščena in krajšana, kar pa porabnosti vsekakor ni na kvar.

Uradni list ministrstva za pouk in bogočastje priporoča metodiko učiteljstvu ljudskih in meščanskih šol. Okrajni šolski svet mariborski je že lansko leto učiteljstvo opozoril na omenjeno ukoslovje. Upajmo, da mu polagoma slede i drugi okrajni šolski sveti ter tako pripravijo izbornemu delcu pot.

Preglejmo brošuro! Uvod razpravlja govorila, česar slov. ukoslovje nima, pa vendar sodi v metodiko petja. Pridjana sličica je jako nazorno izvršena. Drugi odstavek govori o važnosti in nalogi pevskega pouka. Pomembna je zlasti idealna naloga, katera stremi za tem, učence muzikalno toliko naobraziti, da i pravo glasbeno umetnost umevajo.

Glede snovi opozarja pisatelj na vrednost igralnih in rajalnih pesmi. Otroci radi pojo, osobito ako so kretnje v zvezi s petjem.

Tretji oddelek prinaša pravila za dihanje in izgovarjanje. Pri točki: Učitelj petja — je opazka prav na mestu, da je treba za pevske ure temeljite priprave. Včasih pojejo, kar učitelju baš pride na misel ali na kaj ravno v pesmarici naleti. Ker že govorim o pesmarici, moram dostaviti, da se že pesmarica tiska, ki jo je g. Druzovič uredil po svojih principih. Ne bo le zbirka pesmi, ampak imela bo tudi metodične opazke in vaje.

V točki: Učenec — najdemo klasifikacijo za pevski pouk. Treba jo je uporabiti. Kako se običajno razreduje? Večina učencev ima 1, drugi 2. Redkokdaj dobi kateri 3, 4 pa le tedaj, če učitelj noče napisati 5. V slov. ukosloyju je klasifikacija pod črto. Škoda — prezrl jo je marsikdo.

Četrto poglavje vsebuje praktični del. Zelo važno se mi zdi, da je pisatelj položil toliko skrb na elementarni pevski pouk. Pogostokrat se pozabi na dejstvo, da mora metodično urejeno učno postopanje pričeti že na nižji stopnji. Potem šele moreta srednja in višja stopnja doseči smoter.

V naslednjem poglavju nahajamo predvaje za petje po notah. Osobito zanimive so vaje posluha. Skoraj neverjetno je, kako hitro se poprimejo učenci teh vaj in koliko one koristijo. V drugem šolskem letu so mi peli učenci posamezne intervale brez napora. Vaje posluha smo imeli dan za dnevom in sicer le 3—4 minute. Ostali pouk ni ničesar izgubil in pevsko uro smo porabili za pesmi.

Zares vzorno pa je izvedeno poglavje: Petje po notah. Malokje dosežejo to stopnjo. Uverjen sem pa, da se po tem navodilu dobe povoljni uspehi že na dvorazrednicah. Imamo primere za to.

Na zadnjih straneh je črtica o zgodovini pevskega pouka, katera bi pač lahko bila bolj obširna. Zgodovina metodike je neprecenljiva učiteljica.

Koncem brošure imamo razdelitev snovi in pa književni pregled.

Se par besedi! Marsikdo si bo po pregledu ukoslovja mislil, da more vso snov predelati le glasbeno više naobražen učitelj. To mnenje sem večkrat slišal. Rečem pa, da z naobrazbo, ki jo dobi učitelj na zavodu, prav lahko izhaja. Opazujemo to pri učnih poskusih gojencev, kateri glasbeno niso na posebno visoki stopnji ter se kljub temu prav dobro kretajo v pevski uri.

Fr. Fink.

Novosti.

Genetischer Lehrgang für den Schreibunterricht in der Volksschule vom Franz Hausmann, Lehrer in Brunndorf bei Marburg a. d. D. Marburg a. d. D. Verlag von Karl Scheidbach. Cena 1 K 20 h. — To delce ima namen podati učitelju praktični pripomoček za pouk v pisanju. Sestavitelj je mislil v tem oziru v prvi vrsti le na nemške tovariše. A delce vtegne dobro služiti tudi slovenskim, zlasti mladim učiteljem, katere s tem le nanj opozarjamo. Dobi se pri založniku v Mariboru.

Računica za meščanske šole. III. del. Spisal France Hauptmann, profesor na c. kr. učiteljiščih v Gradcu. C. kr. zaloga šolskih knjig na Dunaju. Velja vezana 1 K 25 h. — Ta z odlokom c. kr. ministerstva za bogočastje in uk z dne 30. aprila 1909, št. 11.251, za pouk na meščanskih in više organiziranih ljudskih šolah s slovenskim učnim jezikom pripuščena knjiga je prišla ravnokar na svetlo. Več o njej spregovorimo o drugi priliki.

„Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada.“ V Adlešičih nabral Ivan Šašelj. II. del. Založila „Katoliška bukvarna“ v Ljubljani. Cena K 2:50 za broširan in K 3:50 za vezan izvod. — I. zvezek „Bisernic“ je bil povsod z veseljem sprejet, II. pa gotovo ne bo nič manj. Dvajset let živi pisatelj g. Šašelj med belokranjskim narodom, pozna njegovo dušo, njegovo mišljenje, njegovo čuvstvovanje. Avtor ni nabiral samo kot znanstvenik, ki gre večkrat mimo najlepših stvari, kakor slepec, ampak kakor mož, ki ljudstvo ljubi in zato umeva, umeva njega najlepše zaklade. In zato

so „Bisernice“ res biseri slovenskega narodnega slovstva. Kako je značaj belokranjske narodne pesmi in pravljice mehak in miloben; duh tega narodnega blaga je bolj hrvaški nego slovenski, jezik pa se približuje vedno bolj književni slovenščini, ki jo gojita cerkev in šola. Zato je delo g. Šašeljna, ki je nabral jako mnogo narodnega blaga, ne le zanimivo, ampak folkloristično velike važnosti. — Drugi del se nekoliko od prvega razlikuje in sicer v tem, da so skoraj vse narodno blago zanj nabrali in zapisali Šašeljnovi župljani sami. Kakor prvemu zvezku, je tudi drugemu dodejan obširen slovarček, ki hrani premnogo zanimivega besednega gradiva. Od prvega zvezka se pa drugi posebno s tem odlikuje, da ima dodejane lepo izvedene podobe, ki predstavljajo belokranjske narodne noše in skupine, kakor so jih sestavili za dunajski jubilejni sprevod. — Knjiga obsega pregovore, epske pesmi, lirične pesmi najrazličnejše vrste, pobožne, šaljive; nadalje vraže in običaje ter pravljice. — Brezdvomno poseže vsak izobraženec po „Bisernicah“, saj imamo Slovenci malo takih del, ki bi nas tako globoko seznanili z narodno dušo. — Na razpolago je tudi I. zvezek, ki velja broširan K 2.—, vezan pa K 3.—. Dobi se v „Katoliški bukvarni“ v Ljubljani.

„**Bom šel na planince.**“ Potpuri slovenskih narodnih pesmi, za tamburaški zbor, zložil Marko Bajuk. Cena K 3.—. Založila „Katoliška bukvarna“ v Ljubljani. — Lep šopek, povit iz deseterih narodnih pesmi, ki so preprosto, pa vendar ne enolično, ampak ponekodi kar živahno harmonizirane. Ta potpuri bo tamburaškim zborom gotovo dobro došel.

„**Naša bodočnost**“, list za šoli odraslo mladino, ima v 5. številki, ki je izšla 15. maja, sledečo vsebino: „Ob stoletnici Francozov na Slovenskem“, „Orjaške praživali naše zemlje“, „Življenja utrinki“, „Tehnika, nje razvoj in napredek od nekdanj do danes“, „Matere velikih ljudi“ in „Razgled po domu in svetu“.

Die neuen Gesetze und Verordnungen auf dem Gebiete der Volksschule für Steiermark. Herausgegeben von Peter Končnik, k. k. Landes-
schulinspektor. — Te zbirke je ravnokar zagledal beli dan 7. snopič, ki vsebuje na 180 straneh 81 različnih naredb, odnosno ukazov dež. šol. sveta, oziroma naučnega ministrstva. — Dobi se pri založnikih Leuschner & Lubensky in v vseh bukvarnah ter stane K 1.60.

Planinske cvetke v podobah. 97 barvanih podob s slovenskimi, nemškimi in latinskimi imeni. Izdal in založil L. Schwentner v Ljubljani. Cena 80 h po pošti 90 h. — Podobe so zvesto po naravi izpeljane in primerne, da služijo kot nazorilo pri pouku v rastlinstvu. Pri istemu založniku so že prej izšli po isti ceni: Metulji v podobah, ter hrošči in žuželjke v podobah. Priporočamo.

Razgled.

Listek.

* „Slovenska Matica“ izda nov „Zemljevid slovenskih pokrajin“ s slovensko terminologijo v merilu 1:200.000 in na štirih listih. Skupna velikost vseh štirih listov bo imela 146 cm dolžine in 155 cm širine. Zemljevid bo izdelan tako kakor generalna karta c. in kr. vojaškega zemljepisnega zavoda in bo imel poleg praktične tudi znamenito znanstveno vrednost. Odboru je do tega, da pridejo društveniki, ki se za to stvar zanimajo, do lepega uporabnega in tudi v zemljepisnem oziru dovršenega zemljevida, ki jim bo izvrstno ustrezal na potovanju po slovenskih krajih, v uradu pri raznovrstnih poslih in doma pri čitanju slovenskih knjig; zakaj v njem bodo vestno zabeleženi vsi količkaj znameniti slovenski kraji po vseh slovenskih deželah, tako da bo popolnoma nadomeščal jako razširjeno in priljubljeno nemško generalno karto. Zemljevid se bo letos tiskal. Zatorej prosi podpisani odbor vse p. n. gg. poverjenike, naj blagovolijo s priloženo naročilno polo vsak v svojem okraju nabirati naročnike na „Zemljevid slovenskih pokrajin“. Za Matičarje stane zemljevid K 5—, za Nematičarje pa K 6— . Prosimo gg. poverjenike, naj na naročevanje povabijo tudi krajne šolske svete, društva in javne, zlasti občinske urade. Odbor se obrača tudi do vseh gg. nepoverjenikov, ki se zanimajo za to vprašanje, naj mu gredo na roko in naj v svojih krogih nabirajo naročnike. Glede nabiralnih pol se je obračati na upraviteljstvo društvene pisarne, ki daje tudi potrebna pojasnila. Za odbor „Slovenske Matice“: Dr. Fr. Hešič, m. p., predsednik. Fr. Orožen, m. p., odbornik.

* **Komuniké.** 165. odborova seja „Slovenske Matice“ dne 22. maja 1909. Predsednik se spominja smrti Matičnega dobrotnika g. P. Drachslerja ter poroča, da je Matica vnovič vložila prošnjo za državno subvencijo, oziroma za zvišanje subvencije. Srednješolskim dijakom se je naklonilo blizu sto garnitur lanskih publikacij za polovično ceno. Gg. poverjenikom se je poslal poziv za nabiranje odjemalcev zemljevida, za neko doplačilo morejo naročniki dobiti zemljevid prilepljen. — Gradivo za tehniški slovar je po večini izpisano. — Za krajepisni odsek dohaja več gradiva. — Pravila za organizacijo znanstvenega dela so nujno potrebna. V kratkem se bo vršila anketa o zgodovini umetnosti. — Nabiranje gradiva za „Slovensko narodopisno botaniko“ (bajke, vraže, rastline pri obredih itd.) se organizira. — Izvoli se dosedanje predsedništvo in dosedanja uprava. — Držec se oferiranih cen, odda odbor v smislu natečaja tiskarnam tisk letošnjih knjig. Za oceno natečajnih spisov se izvli posebna jurij; natečaj sam se podaljša do konca maja. — Došel je prevod „Konrad Wallenrod“. Dr. K. Glaser ima prevedene Shakespeadijeve drame Makbet, Krotitev zle žene, Vesele kumice vindzorske, Kaj hočete in Otelo. „Slovenska Matica“ in „Matica Hrvatska“ izdasta letos skupno spis o ilirski dobi „Stanko Vras“ iz peresa prof. dr. Drechslerja. Plačalo je do slej le 829 članov; po pravilih je treba članarino plačati do 1. julija.

Japonska žena in mati. Japonka bi morala biti, ako bi sklepali logične posledice iz ravnanja njenega moža in njenega nestrpnega socialnega stališča, naravnost vzor potuhnjenosti, skrite hudobije in zvižčnosti zatirane žene. Vendar pa je ravno nasprotno; dasi zatirana, prezirana, da, skoro zaničevana od moža, izpostavljena njegovi nevolji, ki maščuje vse zunanje neprilike doma nad ženo, je naravnost angel v svoji družini. Da, skoro neumljivo je, kako jo more tako ravnanje, kakršno prenaša japonska žena, še obdržati na višku popolnosti družinske matere. — Ona je več mati in vzgojiteljica svojih otrok, kakor pa, kot pri nas običajno, ljubimka svojega moža, ki vsak trenutek, če le more, prepušča otroke tujim ljudem

in se sporazumno z očetom vdaja zabavi, zanemarjaje vzgojo nežne mladine. — Ganljivo jo je gledati, s kako nežno skrbjo in ljubkostjo opravlja svoje otroke, katere skoro obožava. — Zato pa jo tudi otroci časte, spoštujejo in ljubijo, in nič svetejšega ni Japoncu kot njegova mati. Nji je poverjena tudi otročja izobrazba in šolanje do gotove starosti, v kateri stopi otrok v javne šole, kar pa je na Japonskem veliko kasneje kot pri nas in mora otrok že prvi pouk dobiti doma. Ljubezen do svojih otrok in skrb za njihovo vzgojo tira Japonko večkrat do dejanj, ki se zde nam skoro smešna. Tako ji na primer ne zadostuje, da samo spremi otroke v šolo, ali jih po šoli počaka, marveč se vsede večkrat zraven otroka v razredu si sama piše in dela beležke, da lažje pomaga doma pri izdelovanju otrokove naloge. — Da, na francoski šoli v Tokiju so morali v vsakem razredu napraviti posebe par klopi zraven šolske deske, ki so odložene samo za japonske matere, kjer vestno in skrbno sledo pouku, da zamorejo potem doma otroke izpraševati in se z njimi učiti. — V splošnem pa je pri Japonkah njih naravni materinski nagon tako razvit, da se še odrasla dekleta, zastarele device in žene brez otrok začno igrati s punčkami in jih kot žive opravljajo in ljubko negujejo. Do tega jih prisili tista naravna materinska ljubezen, ki prisili in prikipi do viška in kateri mora Japonka čisto naravno zadostiti, kar naredi, če nima otrok, ravno s punčko. Opaža pa se v zadnjem času, ko se je šolstvo na Japonskem tako nenavadno hitro razširilo in čuda, ravno v dekliškem šolstvu pouspelo do popolno modernega viška, tudi hiter preobrat in nazadovanje v ti najlepši čednosti. Mladim deklicam se porajajo več ali manj z višjo šolsko izobrazbo popolnoma novi občutki in duševni zahtevki, o katerih njih mamice nimajo niti pojma.

O postanku meteorjev. Vsi astronomi so edini v nazoru, da so meteorji posamezni samostojni delci v svetovnem prostoru, ki se približajo na svoji poti planetom, pridejo pod vpliv njihne privlačnosti, ki jih potegne iz tira in privede do padca. Do sedaj še nerešeno vprašanje pa je, kako so meteorji nastali. Nasprotno naziranju nekaterih, da so meteorji deli razbitih kometov, trdi in dokazuje profesor na harvardskem observatorju Pickering, da so meteorji deli zemlje. On jih deli v dve skupini in sicer v železne in kamenite. Izmed 292 meteorjev, ki so padli lanskega leta, je samo 12 železnih, nasprotno pa se dobi po muzejih vedno skoro enako število prvih kot drugih. To si razlaga tako, da se kamenite meteore prizna kot take le, če se jih vidi pasti. To dokazuje okolnost, da so videli izmed 328 kamenitih meteorjev, ki jih ima britanski muzej, padati 305 in so priznali le 23 najdenih kamenitih kot take. Vsekakor pa ne trdi Pickernig, da so morda ti deli zemlje, ki se po tisočletnih potih vračajo kot meteorji, morda izbruhli ognjenikov, zemlje ali lune. On trdi nasprotno, da so se ti delci odtrgali od zemlje obenem z ono količino, katero je svoječasno odvrгла zemlja in se je iz nje izpopočinila naša luna. Seveda bi bila morala imeti v tem slučaju zemlja že takrat trdo skorjo. Ti posamezno samostojni delci se niso združili niti med sabo, niti z ono količino, ki je stvorila luno, marveč so začeli samostojno krožiti v svetovnem prostoru. Ostali pa so vendar v toliki bližini, da jih je vrgla usoda kot meteorje tje, odkoder so prvotno izšli. To naziranje potrjuje očitvidno tudi kemični razstav meteorjev. V njih niso našli namreč dosedaj še nikakega novega elementa, ki bi tvoril snov drugega sveta, marveč vedno le elemente: kisik, silicium, aluminium, železo, kalcij in magnezij, kateri tvorijo ponajveč našo zemeljsko skorjo.

Nov napredek v svetovnem občevalnem prometu. Vzporedno z brezžičnim brzojavom napreduje tudi brezžičen telefon. — Poizkusi, katere so napravili do sedaj v največji razdalji na 300 km, so se izvrstno obnesli. — Na podlagi teh poizkusov je stopila francoska vlada v zvezo z Amerikancem de Forestom, s katerim bo napravila brezžično telefonično zvezo med Francijo in Ameriko. Postaji bodeta v Parizu na Eiffeljevem stolpu in v Ameriki na visoki hiši družbe Equitable. — Naprava, ki bo dovršena v dveh letih, bode, ako se posreči, res imeniten napredek v svetovnem občevalnem prometu in bo imela nedogledne posledice.

* **Milijarda.** Milijarda v zlatu bi tehtala 322.580 kg. Če to zlato potegnemo v žico, ovijemo z njo lahko cel svet. Milijarda v srebru bi tehtala 5 milijonov kg. Če bi hoteli naloziti milijardo zlata na železniške vozove, bi izrabili 64 voz, ki bi tvorili približno 400 m dolg vlak. Za milijardo srebra bi izrabili 1000 voz po 5 ton, ki bi zastavili 6 km železniške proge. Ako bi otovorili posameznemu nosaču po 10 kg zlata, bi potrebovali 32 tisoč nosačev, da bi nesli milijardo zlata. — Za milijardo srebra pa bi potrebovali 500.000 nosačev. Ako bi polagali naše zlatnike drug poleg drugega, bi nastala 1050 km dolga črta, če bi jih pa nalagali drug vrh drugega pa 33.000 metrov visok stolp.

* **Morske globine.** Do zadnjih merjenj morskih globin je veljala za najbolj globoko točka v Tihem oceanu pri 44° severne širine in 152° vzhodne dolžine, nedaleč od Kurilov, v izmeri 8513 m globoka. 21 let je obdržala ta točka prvenstvo globočine. Nastalo je splošno mnenje, da se zemlja ne zniža več pod morsko gladino, za kolikor se zviša nad njo. — (Gaurisankar 8840 m) Parnik „Penguin“ pa je meril, ko ni našel vzhodno od otočja Tongo, na 8282 m dolgi vrvi dna, ponovno, dosegel 8960 m, in še brezuspešno. To je napotilo geografu v okolici „Fossa Aldrich“ natančno premeriti globine. Pri tem so našli več globin, ki so merile nad 9000 m in sicer južno od otočja Tongo in vzhodno od otočja Kermadec. Pri Kermadecu so zaznamovali 9427 m. Nekaj kilometrov severno so merili 9412 m in pri Tongo 9184 m in nekaj proč 9427 m. Ta globina je nato veljala do l. 1899. kot največja. V letu 1899. pa so polagali Amerikanci novo podmorsko brzozjavno zvezo pod Tihim oceanom od S. Franciska do Filipinov. V ta namen so poslali parnik „Nero“, ki naj bi izmeril globine v zaznamovani smeri zvezi. Pri tem merjenju je našel ta parnik jugovzhodno otoka Gnama v Marianskem otočju, katerega je odstopila v letu 1898. Španska Ameriki, največjo globino v izmeri 9633 m. Ta točka je še do danes izmed znanih najgloblja in se imenuje tudi po tem parniku „Nerova globina“.

Pedagoški paberki.

Kinematograf v šoli. Angleške šolske družbe in državne oblastni se pečajo v zadnjem času z vso resnostjo z načrtom, po katerem bi uvedli v svoje šole nov način nazornega pouka s pomočjo kinematografov. — Glavni povzročitelj te misli je angleški učenjak B. Brown, kateri prireja sedaj optično in kinematografsko razstavo v Londonu. V svojem tozadavnem spisu, v katerem posebno poudarja, da ga vodi pri tem izključno le želja človeštvu koristiti, piše sledeče: „Po mojih mislih so odgojevalna sredstva in način nazornega pouka v današnjih šolah, primerjaje splošni napredek, povsem zastarela, in polagajo mladino takorekoč na Prokrustovo posteljo. — Učne metode so primeroma stare in dolgočasne in si z njimi naravno odgojimo tudi dolgočasne otroke. — Otroška, mehka duša si ohrani in obdrži iz šole za celo življenje le ono, kar jo zanima in veseli. In ravno glede na to bi imela splošna vpeljava kinematografov v šolah najlepše in sijajne uspehe. Neumno se mu zdi, da ne bi bil kinematograf na mestu tudi v šoli in izdatno boljše vzgojevalna sredstva, ko zastopa že častno mesto na naravoslovnih zavodih, kjer se je ravno z njegovo uporabo že marsikaj doseglo in predočilo, kar si je bilo možno do sedaj le izračunati in teoretično predstavljati. — Premislite si le, s kolikim zanimanjem bi prisostvovali in sledili otroci pouku, ko bi se jim s pomočjo dobrih živih slik predočevali kinematografsko važni prizori iz zgodovine, jim kazali znameniti kraji in ko bi se jim nudila prilika gledati živali, kako žive prosto, in se gibljejo v naravi. — Prvi napredek so bile slike, a uspešneje bi bilo, da se jim nudijo žive slike. Pouk bi se oživil in se dvignil iz tiste suhoparnosti, ki vlada dandanašnji po večini naših šol. — Morebitne pomisleke bi stavili po mojih mislih le oni, ki poznajo kinematograf izključno le iz kinematografskih gledišč, kjer jim služi v zabavo, ne vedo pa, da zavzema častno mesto tudi na polju znanstvenih naravnih raziskovanj.“

Doživljaji v šoli. Kaj so pedagoška predavanja, ki razpravljajo večidel o etiki, kulturni zgodovini ali filozofiji; kaj so seminarji, ki ta predavanja premlevajo in kaj so za dijake poskusne vaje, ki začetnike navadno zmedejo tako, da se te neprilike le težko otresejo? — Tako vpraša list „Die deutsche Schule“ ter predlaga to-le praktično vzgojno sredstvo: „Vsem učiteljem naj se priporoča, da si zabeležijo vsak, tudi neznanen doživljanj v šoli preprosto in stvarno, brez vsakega teoretiškega razmišljanja. Te beležke naj se potem izročijo enemu, po potrebi tudi večim urednikom, da material pregledajo in razvrstijo. Kaj potem zadnja instanca izpozna za važno, lahko se pogovori končno v konferenci.“

K vzgoji značajev. Profesor doktor Fr. W. Förster (Curih) je v učiteljskem društvu v Draždanih predaval o nalogah in metodah vzgajanja značajev. O tem predavanju je priobčila „Lehrzeitung“ v Lipsiji posnetek, iz katerega to-le posnamemo: Volja je več vredna kot znanje. Da ima šola vzgajati značaje, se že postavno zahteva in marsikatera učiteljska moč je v tem boju že podlegla. Iz obširne te stroke bodi omenjeno to-le: a) Pajdaštvo je po svoji moči kolektivne volje jako nevarno. „Otroci sledijo drug drugemu k dobremu ali slabemu kakor ovce.“ Dečki se navadno strašno boje povprečnega mnenja razreda. Baš najboljši in rahločutni otroci morajo največ pretrpeti. Tukaj je treba braniti posameznika napram tiranstvu razreda ter ga spodbujati k odporu napram tovarišem. Se pa li ne da ta moč pajdaštva obračati na dobro ter doseči, da postane naša zaveznica? Gotovo, po samovladu učencev. (Glej, Amerika.) Ena najbolj zanemarjenih, pod policijskim nadzorstvom stoječih šol v Ameriki se je na tak način zopet spravila v pravi tir, da se je otrokom dovolilo po demokratskem sistemu prosto izvoliti lasten sod, parlament, sanitetno nadzorstvo i. t. d. Tudi pri nas naj bi se vendar enkrat opustila diktatura razreda, ki itak ni več prikladna naši dobi parlamenta. Poskusi v Švici so se popolnoma posrečili. — b) K šolski laži: Smatrati jo moramo za nedopustno, ker se protivi učiteljevemu delovanju. K intelektualni naobrazbi spada nepogojno resnicoljubje. Tudi laž v zadregi in v sili ni dostojna. Raje trpeti kakor lagati. Značaj bode moral vselej trpeti, brez trpljenja ni težko biti značaj. Zelo važno je slišati tudi mnenje otrok. Telesno kazen pa je pri laži docela opustiti. Na laži iz fantazije temeljijo krive izpovedbe otrok. Naj se jim da ogledovati kako podoba ter zahteva da z obrnjenim obrazom povedo, kaj so videli. Pokazalo se bode, kaj so prezrli. Tako se prepričajo o nezanesljivosti svojih izpovedi. — c) K strahovanju: Tukaj opazujemo dve smeri: Strogo staro vzgojo z načelom zadušiti voljo, da duša živi, in vzgojo absolutne svobode, pri kateri je v središču veličanstvo otroka. Nasična pedagogika mori, a nova pedagogika svobode umori otrokovo osebnost. Neobhodno potrebna je stroga vzgoja volje, potrebne so trde zahteve do pokorščine. Le tisti bode se povzdignil do osebnosti, ki se je naučil resno brzdati svoje nagone. Toda ne stori prav, kdor hoče vladati od zunaj, ampak otrok se mora privedi do tega, da se zanima. Učitelj bode otroku pokazal pravo svobodo, na mesto zunanjega strahovanja bode postavil strahovanje samega sebe. Živčna napetost med učiteljem in učenci bode prenehala, kakor hitro bode učitelj poskusil kot človek govoriti z otroki. Ta način strahovanja ima psihologični temelj: Samovzgojo vzgojitelja. Ne po tem, kar pravimo, vplivamo najbolj, ampak po tem, kar smo sami storili. Učitelj, ki pospešuje le znanje, je rokodelec, učitelj pa, ki vzgoji značaje je umetnik.

Kronika.

Odlikovanje učiteljstva. Ob priliki vladarjevega jubileja je bilo odlikovanih 177 članov učiteljstva in sicer je dobilo naslov vladnega svetnika 7 ravnateljev učiteljišč; šolskega svetnika 1 ravnatelj ženskega učiteljišča, 7 glavnih učiteljev in 6 okrajnih šolskih nadzornikov; cesarskega svetnika 8 okrajnih šolskih nadzornikov in 1 nadučitelj; viteški križ Fran Josipovega reda 2 ravnatelja učiteljišč, 1 okrajni šolski nadzornik in 1 profesor na civilnem dekliškem penzjonatu; zlati zaslužni križec s krono 13 okrajnih

šolskih nadzornikov, 1 glavni učitelj, 6 vadniških učiteljev, 4 vadniške učiteljice, 21 ravnatelj meščanskih šol, 3 nadučitelji, 2 strokovna učitelja, 1 ravnatelj in 1 učitelj na gluho-nemnici, 1 nadučitelj zavoda za slepce, 1 državni ljudski učitelj; zlati zaslužni križec 6 ravnateljev meščanskih šol, 5 ravnateljev ljudskih šol, 51 nadučiteljev, 12 nadučiteljic, 2 strokovna učitelja, 2 strokovni učiteljici, 4 ljudski učitelji, 3 ljudske učiteljice, 1 učitelj na gluho-nemnici; srebrni zaslužni križec s krono 1 nadučitelj, 9 ljudskih učiteljev in 3 ljudske učiteljice.

Evropska vseučilišča. V Evropi imamo skupno 129 vseučilišč z 228.721 slušatelji. Na posamezne dežele se razdele sledeče: Nemčija 21 vseučilišč z 49.079 slušatelji, Italija 21, Francija 16 z 31.494 slušatelji, Angleška 15 z 24.716 slušatelji, Avstrija 8 z 19.649 slušatelji in sicer Dunaj 6.205, Praga (češko) 3.700, (nemško) 1.335, Lvov 2.732, Krakov 2.023, Gradec 1913, Inomost 1058, Černovice 673, dalje 2 vseučilišči na Ogrskem v Budimpešti z 6551, in v Klužu z 2.145 slušatelji. Rusija in Španjolska jih imata po 9, Švicarska 7, Belgija 4, Švedska 3, Rumunska 2, Holandija 5, Grška, Portugalska, Norveška, Danska, Bolgarija, Hrvaška in Srbija pa po eno vseučilišče, ki so pa primerno jako dobro obiskana.

Šolstvo v Bolgariji. Po službeni statistiki za l. 1905/6, katera je ravnokar izšla, bilo je v celi Bolgariji 305 srednjih šol. (Ljudske šole, ki imajo po 4 oddelke, tukaj niso štete). Izmed srednjih šol je 22 polnih gimnazij s 7 razredi. (Zanaprej bodo imele gimnazije 8 razredov.) Nadalje je bilo 11 realk s 6 razredi, 20 petrazrednic; a druge so štirirazredne, tri-razredne, dvorazredne in enorazredne meščanske šole. — Gimnazije se dele na moške in ženske. Moških je 12, a ženskih 10. Od vseh jih vzdržuje država 18, okrožje vzdržuje eno, občine eno in zasebno se vzdržujeta dve. Po okrogih so gimnazije razdeljene tako-le: v Sofijskem 7, v Trnovskem 3, Ruščuškem 3, Plovdivskem 3, Varnenskem 2, Starozagorskem in Burgaskem 1, Šumenskem 1, Vidinskem 1. Samo Vračanski, Plevenski in Kistendilski okrog niso imeli onega leta niti moške niti ženske gimnazije. (Od tačas pa so jo dobili v Plevni in Vraci). Zasebnih gimnazij ni drugod kakor ena v Plovdivu, katero vodijo in vzdržujejo očetje reda sv. Avgustina. Njo obiskujejo ne samo sinovi Bolgarov, ampak tudi Grki, Armenci in Turki. Učni jezik je francoski; a prednašata se tudi bolgarski jezik obligatno in nemški fakultativno. Zrelostna izpričevala so priznana od Bolgarije, Francije in Belgije. Z gimnazijo Avgustincev je združen konvikt. Dijakov ima navadno nad 250. — V Sofiji imajo šolski bratje (frères des écoles chrétiens) ljudsko in mestjansko šolo; prihodnjega šolskega leta se odpro tudi trgovski tečaji s francoskim učnim jezikom; nemški fakultativen. Za zdaj obiskuje to šolo okolo 200 fantov raznih narodnosti. — Ako razgledamo sploh vse srednje in meščanske šole, vidimo da jih je največ v Plovdivskem okrogu (53), potem gre Trnovski (36); sledi Starozagorski (35), Sofijski (33) itd. Število učencev na meščanskih šolah je 37.643, med katerimi je 24.032 fantov in 13.611 deklet. Na gimnazijah je 12.411 dijakov. V Sofiji je 3.827 gimnazijcev in gimnazijalk. Učiteljstvo šteje na gimnazijah 668 moči, med njimi 539 učiteljev in 129 učiteljic.

A. B.

Indijsko šolstvo. Po statistiki indijskega šolstva, katero so predložili zastopniki londonskemu parlamentu, je razvidno, da od 1000 Indijcev zna čitati 98, od 1000 Indijk pa celo samo 9. No čuditi se ni, če se vpoštevata, da porabi angleška vlada za vsako dete, dokler traja pouk, približno 15 vinarjev.

Francoski licej v Belemgradu. Srbska vlada je predložila Franciji predlog, da bi se ustanovil v Belemgradu francoski licej. Profesorje bi imenovala francoska vlada, stroške za napravo in vzdrževanje liceja pa bi plačala Srbija.

Nastop proti šolarskim mašam. Mestni zastop v Gabloncu na Češkem je sklenil v svoji seji, da prirede proti odloku okrajnega šolskega sveta, ki sili šolarje trikrat na teden pred poukom k šolarski maši, javno manifestacijo in pošljejo odločen ugovor deželnemu šolskemu svetu.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137 × 73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

V najinem založništvu je izšla:

VOJVODINA KRANJSKA

Izdava **A** za šole:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom in dodanim pojasnilom zemljepisnih znamenj.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Visoki deželni svet kranjski je z razpisom z dne 25. maja 1907, št. 2463, odobril in pripustil to učilo v uporabo kot razredno na ljudskih in meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Vsi nariski, izvršeni na 18 listih, so risani v merilu 1 : 75.000. — Velikost 87 × 60 cm.

Torej ponazorujejo po minimalnem načrtu za zemljepisni pouk v ljudskih šolah izbrano učilo v taki velikosti in preglednosti, da ga vsi učenci vsega razreda lahko na daljavočitajo.

Cena 10 K.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Cena 1 K.

Izdava **B** za učence:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Izbora učiva se naslanja doslovno na podrobni učni načrt, ki ga je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 27. decembra 1903, št. 2791, in ki velja kot normativ za domoznanski pouk v četrtem šolskem letu 2-, 3-, 4- in večrazrednih ljudskih šol. Z razpisom vis. c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dne 28. januarja 1908, št. 468, je to delo odobreno kot učilo na ljudskih in meščanskih šolah.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Št. 1801/I.

Na trirazredni ljudski šoli v Lehnu se namesti do konca junija učiteljska služba ali služba učiteljice z rednimi dohodki po drugem krajnem razredu in sicer stalno, eventuelno začasno.

Redno opremljene prošnje je vpslati krajnemu šolskemu svetu v Lehnu, p. Ribnica-Brezno, do konca meseca junija 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 30. majnika 1909.

Predsednik: **Attems.**

Št. 771/II.

Na dvorazredni ljudski šoli v **Šmartnem na Pohorju** se namesti do konca junija t. l. učiteljska služba ali služba učiteljice z rednimi dohodki po drugem krajnem razredu in sicer stalno.

Redno opremljene prošnje je vpslati krajnemu šolskemu svetu v Šmartnem na Pohorju, pošta Slov. Bistrica do konca meseca junija 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Slov. Bistrica, dne 16. majnika 1909.

Predsednik: **Attems.**

Štev. 656/II.

Na dvorazredni ljudski šoli pri **Sv. Venčesu** se namesti do konca junija t. l. učiteljska služba z rednimi dohodki po drugem krajnem razredu in sicer stalno ali začasno.

Redno opremljene prošnje je vpslati krajnemu šolskemu svetu pri Sv. Venčesu, pošta Slov. Bistrica, do konca junija 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Slov. Bistrica, dne 4. majnika 1909.

Predsednik; **Attems.**

Št. 325.

V političnem okraju Ljutomer, to je v šolskih okrajih Ljutomer in Gornja Radgona se namestijo takoj sledeče učiteljske službe:

1.) na petrazredni v drugem krajnem razredu stoječi ljudski šoli **pri Malinedelji**, šolski okraj Ljutomer, služba učitelja, oziroma učiteljice s prostim stanovanjem in sicer stalno.

2.) na petrazredni v tretjem plačilnem razredu stoječi ljudski šoli **pri Sv. Juriju na Ščavnici**, šolski okraj Gornja Radgona, služba učitelja in sicer stalno, oziroma začasno.

3.) služba okrajnega pomožnega učitelja za politični okraj **Ljutomer**, to je za šolska okraja Ljutomer in Gornja Radgona, s plačo drugega krajnega razreda in z uradnim sedežem v Ljutomeru in sicer stalno, oziroma začasno.

Obeh deželnih jezikov zmožni prosilci, oziroma prosilke za eno teh mest naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 10. julija t. l., in sicer pri dveh prvoimenovanih mestih pri dotičnem krajnem šolskem svetu, pri službi okrajnega pomožnega učitelja pa pri predsedniku okrajnih šolskih svetov Ljutomer in Gornja Radgona v Ljutomeru.

POPOTNIK

izhaja **15. dne vsakega meseca** v zvezkih in stane na leto **6 K**, pol leta **3 K**, četrť leta **1 K 50 v.** Posamezni zvezki stanejo **50 v.**

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.